

SIJAISOPETTAJIIN LIITETYT DISKURSSIT VERKKOKESKUSTELUSSA

Nea Hakamäki
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Nea Hakamäki	
Työn nimi Sijaisopettajiin liitetyt diskurssit verkkokeskustelussa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 46 + liitteet
Tiivistelmä Koulujen sijaispula on ollut viime vuosina paljon esillä mediassa. Sekä lyhyisiin että pitkiin sijaisuuksiin on hankala löytää sijaisia. Koska verkkokeskustelulla on suuri vaikutus yleisiin mielipiteisiin, tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia asenteita ja diskursseja sijaisopettajiin liitetään verkkokeskustelussa. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii kriittinen diskurssintutkimus ja fraseologia, joiden myötä tutkimuksessa keskitytään erityisesti diskurssin, semanttisen preferenssin ja diskurssiprosodian käsitteisiin. Tutkimuksen aineisto on kerätty Suomi24-keskustelupalstan kommentteista koostuvasta korpuksesta. Tutkimuksessa tarkastellaan <i>sijaisopettaja</i> -hakusanan 200:aa merkitsevintä kollokaattia. Kollokaatit on jaettu niiden merkityksen mukaan merkitysryhmiin. Merkitysryhmien ja diskurssiprosodioiden avulla päästään kiinni aineistossa ilmeneviin diskursseihin. Sijaisopettajiin suhtaudutaan verkkokeskustelussa pääosin negatiivisesti, mutta myös positiivista suhtautumista on havaittavissa. Aineistosta nousee esiin neljä diskurssia; <i>jatkuva sijaispula huolenaiheena, opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu, hankalat sijaiskokemukset ja sijaisten huono palkkausmalli</i> . Diskurssit kertovat siitä, että yhtäältä sijaisopettajia arvostetaan, mutta toisaalta heitä pidetään epäpätevämpinä kuin vakituisia opettajia. Osa diskursseista nostaa esiin sijaisuuksiin liittyviä ilmiöitä, joihin pitäisi löytää ratkaisuja. Tutkimuksesta saadaan tietoa siitä, millaista kuvaa sijaisopettajista ylläpidetään. Tuloksia on mahdollista hyödyntää osana yhteiskunnallista keskustelua sekä esimerkiksi opettajaopiskelijoiden koulutusta.	
Asiasanat sijaisopettaja, diskurssiprosodia, diskurssi, CADS	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Merkitysryhmät ja niiden kollokaattien prosentuaalinen osuus	21
TAULUKKO 2	Merkitysryhmä <i>työsuhde</i>	22
TAULUKKO 3	Merkitysryhmä <i>henkilöt</i>	23
TAULUKKO 4	Merkitysryhmä <i>työn tekeminen</i>	24
TAULUKKO 5	Merkitysryhmä <i>rekrytointi/työnhaku</i>	24
TAULUKKO 6	Merkitysryhmä <i>sijaispula</i>	25
TAULUKKO 7	Merkitysryhmä <i>sijaisen ominaisuudet</i>	26
TAULUKKO 8	Merkitysryhmä <i>kokemuksesta kysyminen ja kertominen</i>	26
TAULUKKO 9	Merkitysryhmä <i>paikka</i>	27
TAULUKKO 10	Merkitysryhmä <i>poissaolon syy</i>	28
TAULUKKO 11	Merkitysryhmä <i>aika</i>	28
TAULUKKO 12	Merkitysryhmä <i>määrä/intensiteetti</i>	29
TAULUKKO 13	Merkitysryhmä <i>rinnastaminen/vertailu</i>	30
TAULUKKO 14	Merkitysryhmä <i>modaalisuus</i>	30
TAULUKKO 15	Merkitysryhmä <i>asioiden väliset suhteet</i>	31
TAULUKKO 16	Merkitysryhmä <i>muut</i>	32

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SIJAISOPETTAJAT TUTKIMUKSEN KOHTEENA.....	3
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
	3.1 Kriittinen diskurssintutkimus	6
	3.2 Korpuslingvistiikka	8
	3.3 Fraseologia	10
	3.3.1 Kollokaatio	12
	3.3.2 Semanttinen preferenssi ja diskurssiprosodia.....	13
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	15
	4.1 Korpusavusteinen diskurssintutkimus.....	15
	4.2 Suomi24-aineisto	16
	4.3 Aineiston keruu Korp-konkordanssipalvelun avulla.....	18
	4.4 Antconc ja kollokaatioanalyysi	19
	4.5 Diskurssiprosodia- ja diskurssianalyysi	20
5	ANALYYSI JA TULOKSET	21
	5.1 Merkitysryhmät.....	21
	5.2 Diskurssiprosodiat	34
	5.3 Diskurssit.....	37
	5.3.1 Jatkuva sijaispula huolenaiheena.....	38
	5.3.2 Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu	39
	5.3.3 Hankalat sijaiskokemukset	41
	5.3.4 Sijaisten huono palkkausmalli.....	43
6	POHDINTA.....	45

LIITTEET

1 JOHDANTO

Mediassa on uutisoitu viime vuosina koulujen sijaispulan olevan pahempi kuin koskaan. Varsinkin lyhytaikaisiin sijaisuuksiin on hankaluuksia löytää työntekijöitä, eikä päteviä sijaisia ole välttämättä lainkaan tarjolla. Myös epäpäteviä sijaisia saattaa olla hankala löytää. (Ks. Kosonen 2022; Rinnekangas 2023; Valtanen 2022.) Sijaispula on siis vakavasti otettava ongelma kouluissa. Ilman sijaisia opetusta on hankala järjestää opettajien poissaolojen aikana.

Sijaispulan syyt ovat moninaisia, mutta on tärkeää huomioida, miten yhteiskunnassa vallitsevat asenteet ja arvot vaikuttavat myös tähän ilmiöön. Sijaisopettajiin saattaa kohdistua koulumaailmassa negatiivisia ennakkokäsityksiä, sillä koulujen opiskelijoilla voi olla sellainen ennakkokäsitys, ettei sijainen osaa opettaa (ks. Meritähti 2015). Esimerkiksi tämänkaltaiset asenteet saattavat vaikuttaa siihen, miten mahdolliset sijaiset suhtautuvat sijaisuuksien tekemiseen. Tässä maisterintutkielmassa haluankin selvittää, millaista kuvaa sijaisopettajista luodaan verkkokeskustelussa. Oikeusministeriön (2016, s. 130) mukaan verkkokeskustelulla ja siellä esitetyillä väitteillä on suuri merkitys yleisiin mielipiteisiin ja asenteisiin. Verkkokeskustelun tutkiminen on siis tärkeää, koska verkossa käytävällä keskustelulla on vaikutusta ihmisten asenteisiin. Valitsin tutkimusaineistoksi nimenomaan verkkokeskustelun myös sen takia, että anonyymiteetin vuoksi ihmiset eivät sensuroi mielipiteitään.

Vaikka sijaisopettajiin kohdistuu negatiivisia ennakkokäsityksiä, opettajia sen sijaan pidetään Suomessa isossa arvossa. Opettajien ammattiliitto OAJ:n (2022) selvityksen mukaan suomalaiset pitävät opettajan ammattia yhtenä tärkeimpänä ammattina, vaikkakaan arvostus ei välity opettajille asti. OAJ:n (2023a) opettajille toteuttaman kyselyn mukaan vain joka kymmenes opettaja on täysin sitä mieltä, että hänen työtään arvostetaan. Opettajat eivät siis myöskään koe olevansa arvostettuja, vaikka tutkimusten mukaan kuitenkin suomalaiset arvostavat heitä. Arvostetuksi tuleminen tunteella voi olla vaikutusta esimerkiksi työssä jaksamiseen ja omaan opettajaidentiteettiin. Tämä tutkimus antaa tietoa siitä, miten sijaisiin suhtaudutaan ja miten heitä arvostetaan.

Maisterintutkielmassani on tarkoituksena selvittää, millaista kuvaa sijaisopettajista luodaan verkkokeskustelussa. Tavoitteenani on selvittää, millaisia asenteita sijaisopettajiin kohdistuu. Lisäksi aion selvittää, millaisia diskursseja verkkokeskustelusta nousee esiin. Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Millaisia asenteita sijaisopettajiin kohdistuu verkkokeskustelussa?
- 2) Millaisia diskursseja verkkokeskustelusta nousee esiin?

Seuraavassa luvussa syvennyttään lisää sijaisopettajien asemaan ja työtehtäviin sekä tarkastellaan aiheesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta. Tämän jälkeen siirryn esittelemään tutkielmani teoreettista viitekehystä ja sen jälkeen aineistoa ja tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen analyysia ja tuloksia esittelen luvussa 5, jonka jälkeen pohdin tuloksia lisää tutkielman päätännössä.

2 SIJAIOPETTAJAT TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Sijaisopettajia työskentelee kaikilla eri koulutusasteilla: varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, toisella asteella ja korkeakouluissa. Sijaisopettajien opetettavat aineet vaihtelevat sen mukaan, kenen sijaiseksi henkilö on palkattu. Kouluihin tarvitaan sijaisopettajia silloin, jos varsinainen opettaja on poissa. Poissaolon syy voi esimerkiksi olla sairastuminen tai jokin muu henkilökohtainen syy.

Määräaikaiset työsuhteet ovat aina poikkeuksia, joten niille pitää olla jokin peruste. Perusteeton määräaikainen sopimus on laitton. Sijaisuus on hyväksyttävä syy sille, että työntekijälle tehdään määräaikainen työsopimus. (OAJ a, ei pvm.) Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n (a, ei pvm.) mukaan moni opettaja ja opettajaopiskelija aloittaa työuransa tekemällä sijaisuuksia. Rehtori voi kuitenkin palkata kouluun myös epäpätevän sijaisen, jos pätevää sijaista ei ole tarjolla, joten käytännössä sijaisopettajana voi toimia esimerkiksi ylioppilas tai koulunkäyntiavustaja. Virallisten henkilöstön kelpoisuusehtojen mukaan väliaikaisesti opetusta antavan henkilön voi palkata enintään vuoden ajaksi, jos hänellä katsotaan olevan riittävä koulutus ja tehtävään tarvittava taito. Yli kuudeksi kuukaudeksi kelpoisuutta vailla olevan henkilön voi palkata vain, jos kelpoisuusehdot täyttäviä opettajia ei ole saatavilla. (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998.)

Sijaisopettajan tehtävät, vastuu ja palkkaus määräytyvät sen mukaan, kuinka pitkä sijaisuus on. Jos sijaisuus kestää alle 5 koulun työpäivää, sijainen saa palkkaa pidettyjen tuntien ajalta eikä hänellä ole esimerkiksi yhteissuunnitteluaikaa. Työtehtäviin kuuluu silti valmistelu, jälkityöt ja valvonnat. Jos sijaisuus kestää enemmän kuin 5 työpäivää, palkkausperusteet ovat samat kuin viranhaltijalla. Tällöin sijaisen vastuulla on myös yhteissuunnittelu sekä hän on esimerkiksi oikeutettu lomarahaan ja sairausloma-ajan palkkaan. (OAJ a, ei pvm.)

Sijaisopettajan tehtävät ja palkkaus poikkeavat siis varsinaisen virkasuhteessa olevan opettajan tehtävistä ja palkkauksesta riippuen sijaisuuden kestosta. Myös

suhtautuminen sijaisopettajiin voi vaihdella sen mukaan, kauanko työsuhde kestää ja miten tuttu opettaja on oppilaille. Koska opettajan ja sijaisen asema ovat erilaisia, on mielenkiintoista tutkia, näkyykö tämä asetelma myös verkkokeskustelussa. Kaikkia sijaisopettajia ei myöskään voi käsitellä yhdessä, sillä sijaisuuksia on erilaisia ja eri pituisia. Tämä tulee ottaa huomioon tätä tutkimusta tarkasteltaessa, sillä tutkimusteknisistä syistä kaikki sijaisopettajat on nyt niputettu yhteen.

Opettajia ja opettajuutta on tutkittu paljon monella alalla - onhan se aina yhteiskunnallisesti merkittävä ja ajankohtainen aihe. Sen sijaan sijaisopettajiin liittyvää tutkimusta on tehty huomattavasti vähemmän, varsinkin suomenkielistä tutkimusta aiheeseen liittyen tuntuu olevan hyvin vähän. Kielitieteellistä tutkimusta sijaisopettajista on myös hankala löytää, mutta esimerkiksi kasvatustieteiden puolella tutkimusta löytyy enemmän.

Herrmanin & Rockoffin (2012) kauppatieteellisen tutkimuksen mukaan opettajan poissaololla on negatiivisia vaikutuksia oppilaiden oppimistuloksiin. Koska opettajan työ vaatii ammattitaitoa, sijainen ei voi korvata työsuhhteessa olevaa opettajaa kokonaan. Varsinkin, jos opettaja on poissa lukuvuoden kriittisillä hetkillä, oppilaiden tenttitulokset voivat kärsiä. (Herrman & Rockoff, 2012, s. 25-26.) Reupert, Sullivan, Tippett, White, Woodcock, Chen & Simons (2023) ovat puolestaan tutkineet sijaisuuksia sijaisopettajien näkökulmasta. Tutkimuksessa selvisi, että sijaisopettajien kokemukset ja olosuhteet eivät olleet kovin tyydyttäviä, vaikka he muodostavat tärkeän osan opetusvoimasta. Koulutusjärjestelmiin pitäisi tutkimuksen perusteella kehittää sellaisia toimintatapoja, jotka parantavat sijaisopettajien työolosuhteita. (Reupert ym., 2023, s. 939.)

Sijaisopettajista on tehty myös aikaisemmin maisterintutkielmia (ks. Pyhäjärvi 2018; Tuikka 2021). Miettinen (2020) on tutkinut maisterintutkielmassaan opettajien representaatioita ja diskursseja Suomi24-keskustelupalstan kommentteissa. Tutkimus on tehty perinteisen diskurssintutkimuksen keinoin hyödyntäen Suomi24-korpusta. Tutkimuksessa selvisi, että opettajiin suhtauduttiin keskustelussa sekä negatiivisesti että positiivisesti. Negatiivinen suhtautuminen oli kuitenkin hieman yleisempää, ja opettajiin kohdistettiin esimerkiksi arvostelua ja ivallisuutta. Toisaalta opettajia merkityksellistettiin myös välittäviksi ja osaaviksi. (Miettinen, 2020, s. 76.) Tässä tutkimuksessa hyödynnetään samaa tutkimusaineistoa, jota Miettinen on hyödyntänyt omassa tutkimuksessaan. Tämän vuoksi on mielenkiintoista selvittää, miten sijaisopettajiin liittyvä verkkokeskustelu eroaa opettajiin liittyvästä keskustelusta.

En löytänyt sijaisopettajista tehtyä aiempaa kriittistä diskurssintutkimusta, mutta ainakin opettajiin liittyen sitä on tehty myös aikaisemmin jonkin verran. Maftoon ja Shakouri (2012) ovat tutkineet, miten opettajat käyttävät puheensa avulla

valtaa luokkahuoneessa. Thomas (2005) on puolestaan tutkinut opettajien identiteetin rakentumista koulutuspolittisissa dokumenteissa.

Sijaisopettajien kokemuksia sekä toisaalta oppilaiden kokemuksia sijaisista on siis tutkittu jonkin verran, mutta sen sijaan keskustelussa muodostuviin asenteisiin ja diskursseihin ei ole keskitytty. Aikaisemmissa tutkimuksissa on selvinnyt, että sekä oppilailla että sijaisilla on sijaistamiseen liittyen negatiivisia tuntemuksia. Voisi siis olettaa, että myös tämän tutkimuksen tuloksissa tulee näkymään jossain määrin myös negatiivista suhtautumista sijaisopettajiin.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Kriittinen diskurssintutkimus

Tutkimukseni sijoittuu diskurssintutkimuksen kentällä erityisesti kriittisen diskurssintutkimuksen (*critical discourse analysis, CDA*) alalle. Kriittinen diskurssintutkimus keskittyy erityisesti sosiaalisiin ongelmiin ja siihen, miten diskurssien ja kielen avulla tuotetaan ja käytetään valtaa. Kriittisen diskurssintutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin epäkohtia ja epätasa-arvoa. (Van Dijk, 2001, s. 97.) Kriittisellä diskurssintutkimuksella on samoja lähtökohtia kaiken diskurssintutkimuksen kanssa, joten käsittelen tässä kappaleessa ensin diskurssintutkimuksen lähtökohtia sekä diskurssin käsitettä. Etenen käsittelemään kriittisen diskurssintutkimuksen piirteitä tarkemmin yleisemmän käsittelyn jälkeen.

Kaikessa diskurssintutkimuksessa kieli nähdään sosiaalisena toimintana. Tutkimuksen kohteena ei siis niinkään ole esimerkiksi kielen rakenne vaan pikemminkin se, mitä kielen avulla tehdään. Diskurssintutkimus näkee kielenkäytön myös aikaan ja paikkaan sitoutuneena, joten kontekstuaalisuus on myös olennainen osa diskurssintutkijoiden kielikäsitystä. (Fairclough, 2003, s. 26; Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 13–18.) Kielenkäytön avulla voidaan muokata yhteiskuntaa. Kielellä voidaan vaikuttaa esimerkiksi ihmisten arvoihin, mielipiteisiin ja asenteisiin. (Fairclough, 2003, s. 8.) Kieli nähdään diskurssintutkimuksessa muuttuvana; uudenlaisia kielenkäyttötapoja syntyy maailman muuttuessa (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 67).

Diskurssintutkimus nojautuu funktionaaliseen kielikäsitteeseen, joka keskittyy kielen kontekstiin sekä siihen, mitä kielellä tehdään (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 19–20). Laajemmin diskurssintutkimuksen peruslähtökohdat liittyvät sosiaaliseen konstruktivismiin. Se on laajempi teoreettinen viitekehys, joka on vahvistunut

yhteiskunnallisessa ja humanistisessa tutkimuksessa. Sosiaalisen konstruktivismiin mukaan maailma on rakennettu sosiaalisesti. (Fairclough, 2003, s. 8; Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 21–22.)

Diskurssintutkimuksessa tutkitaan siis nimensä mukaisesti diskursseja. Diskurssin käsite voidaan määritellä eri tavoilla ja yleensä sitä käytetään tarkoittamaan kahta hieman eri asiaa. Eri tutkijat voivat myös määritellä saman diskurssin käsitteen hieman eri tavalla. Geen (2011, s. 34) mukaan diskurssilla (*Discourse*) voidaan laajemmin tarkoittaa erilaisia kielenkäyttötilanteita. Modernissa yhteiskunnassa on lukemattomia diskursseja, jotka ovat tunnistettavissa esimerkiksi kielestä, käyttäytymisestä, arvoista ja uskomuksista. Tämän diskurssin käsitteen muodostaa siis puhutavan lisäksi kaikki muu tilanteeseen liittyvä käyttäytyminen. Toisaalta diskurssilla (*discourse*) voidaan tarkoittaa myös sosiaalisesti hyväksytyjä kielenkäyttötapoja liittyen johonkin asiaan tai ilmiöön. (Gee, 2011, s. 34–35.) Myös Pietikäinen & Mäntynen (2019, s. 35–36) jakavat diskurssin käsitteen tarkoittamaan toisaalta kaikkea kielellistä toimintaa, jolla on vuorovaikutuksellisia ehtoja ja seurauksia. Toisaalta diskurssilla voidaan tarkoittaa myös “kiteytyntä, historiallisesti muodostunutta merkityksellistämisen tapaa”. (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 35–36). Omassa tutkimuksessani tarkoitan diskursseilla sosiaalisesti vakiintuneita puhetapoja, jotka liittyvät tutkittavaan aiheeseen eli sijaisopettajiin.

Diskurssintutkimukseen liittyy olennaisesti kielen ja yhteiskunnan yhteenkietoutuminen. Toisaalta kielenkäytön (ja diskurssien) avulla voidaan muokata yhteiskuntaa ja toisaalta yhteiskunta muokkaa kielenkäyttöä. Kielelliset diskurssit saavat käyttövoimansa siis sosiaalisesta puolestaan, jolloin ne ovat olennainen osa sitä, mitä yhteiskunnassa esitetään ja pidetään ”totuutena”. Tätä ilmiötä kutsutaan diskurssin kaksoiskierteeksi. (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 32–33, 72–73). Diskurssin kaksoiskierteessä näkyy selkeästi diskurssintutkimuksen ajatus siitä, että kieli on sosiaalista ja koko ajan muutoksessa. Oman tutkimukseni kontekstissa voisi ajatella niin, että se, miten sijaisopettajista puhutaan vaikuttaa siihen, miten sijaisopettajiin suhtaudutaan. Ja toisaalta se, miten sijaisopettajiin suhtaudutaan vaikuttaa puolestaan myös siihen, miten heistä puhutaan.

Kriittisessä diskurssintutkimuksessa ollaan kiinnostuneita vallan ja kielen välisestä suhteesta (Wodak, 2001, s. 3). Diskursseilla ajatellaan siis olevan valtaa, sillä niiden avulla voidaan muokata ihmisten mielipiteitä ja sitä kautta myös laajemmin yhteiskuntaa. Kielenkäytön avulla voidaan rakentaa sosiaalista todellisuutta. Kielenkäyttäjien ajatellaan hyödyntävän kielellisiä, semioottisia ja diskursiivisia resursseja kuvatessaan erilaisia asioita. Diskurssien avulla kielenkäyttäjä voi jättää jostakin asiasta puhuessaan jotkin asiat pois ja toisaalta korostaa toisia, jolloin hänen puheestaan saa tietynlaisen kuvan ilmiöstä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 73–74.)

Diskurssit eivät siis ole suora heijastuma todellisuudestamme vaan ennemminkin niiden avulla pyritään herättämään tietynlaisia merkityksiä diskursiivisten resurssien avulla (Pietikäinen & Mäntynen, 2019, s. 88). Kriittinen diskurssintutkimus ei erityisesti ole kiinnostunut itse vallasta, vaan vallan väärinkäytöstä, joka johtaa eriarvoisuuteen ja epäoikeudenmukaisuuteen (Van Dijk, 2008, s. 1). Tässä tutkielmassa minua kiinnostaa, millaisessa asemassa sijaisopettajat nähdään koulukontekstissa.

3.2 Korpuslingvistiikka

Korpuslingvistiikka on kielentutkimusta, joka on keskittynyt kielen muodon ja merkityksen tutkimiseen laajojen tekstiaineistojen eli korpusten avulla (Partington, Duguid & Taylor, 2013, s. 5). Korpuslingvistiikassa ollaan kiinnostuneita luonnollisesta kielestä, sillä kielen yksiköt ovat riippuvaisia niiden ympäröivästä tekstistä (Sinclair, 1991, s. 5). Tämä piirre yhdistää korpuslingvistiikkaa ja diskurssintutkimusta, sillä molemmissa kielentutkimuksen suuntauksissa nähdään kielen olevan riippuvaista tekstiympäristöstään. Korpustutkimus on kvantitatiivista siltä osin, että tutkimuksessa hyödynnetään tietokoneohjelmia, joiden avulla lasketaan esimerkiksi joidenkin sanojen esiintymistiheyttä aineistossa. Toisaalta kvantitatiivisin menetelmin saatua aineistoa analysoidaan usein korpuslingvistisessä tutkimuksessa kvalitatiivisesti. (Biber, Conrad & Reppen, 1998, s. 8–9.) Tavoitteena korpustutkimuksessa onkin selvittää korpusten avulla kielen keskeisiä tai tyypillisiä piirteitä (Sinclair, 1991, s. 17).

Korpuslingvistiikkaa ei voida yksimielisesti määritellä kielentutkimuksen teoriaksi tai menetelmäksi, ja eri tutkijat ovatkin määritelleet korpuslingvistiikan eri tavoilla. Sitä pidetään kuitenkin yleisesti enemmän metodologiana kuin itsenäisenä tutkimusalana (Partington ym., 2013, s. 6–7; Baker, 2010, s. 6). McEneryn ja Hardien (2012, s. 1) mukaan korpuslingvistiikka on eräänlainen kielentutkimuksen alue, joka keskittyy tiettyihin metodeihin kielentutkimuksessa. Korpuslingvistiikalla on kuitenkin eräänlainen teoreettinen asema, sillä metodologialla on teoreettinen perusta ja sääntöjä, jotka määrittelevät metodien käyttöä (McEnery, Xiao & Tono, 2006, s. 8). Vaikka korpuslingvistiikka käsitetään enemmän tutkimuksen menetelmänä kuin teoriapohjana, käsittelen sitä tässä kohtaa maisterintutkielmaani selkeyden vuoksi. Koen, että näin lukijan on selkeämpää seurata tutkimuksen lähtökohtia. Itse pidän korpuslingvistiikka teoreettisena menetelmällisenä viitekehyksenä. Palaan korpuslingvistiikan menetelmien hyödyntämiseen käytännössä luvussa 4.1, jossa avaan enemmän esimerkiksi sitä, millainen tämän tutkimuksen korpus on.

Korpuksella tarkoitetaan siis laajaa luonnollisesta kielestä koostuvaa tekstimassaa, joka on luettavissa koneellisesti (McEnery, Xiao & Tono, 2006, s.4; Baker, 2010, s. 6). Bakerin (2006, s. 2) mukaan korpuukset voivat koostua tuhansista tai jopa miljoonista sanoista. Nykyään korpuukset voivat kuitenkin olla huomattavasti suurempia teknologian ja tietokoneiden kehityksen vuoksi. Korpuukset on yleensä rakennettu niin, että ne edustavat jotakin tiettyä kieltä tai kielen varianttia. Korpukseseen ei kuitenkaan voi kerätä loputtomasti aineistoa, joten tutkittavasta kielen muodosta pyritään keräämään mahdollisimman todenmukainen otos. (Baker, 2010, s. 6.) Korpuksissa näkyy siis konkreettisesti korpuslingvistiikan ajatus siitä, että keksittyjen esimerkkien sijasta pitäisi tutkia luonnollista kieltä.

Korpuksen yleisen määritelmän lisäksi korpuksia voidaan jakaa niiden ominaisuuksien mukaan erilaisiin kategorioihin. Monet korpuslingvistiikan tutkijat tekevät eron yleiskorpuksen ja erikoiskorpuksen välillä. Yleiskorpuksella tarkoitetaan todella suurta korpusta. Tekstit on kerätty yleiskorpukseseen usein monista lähteistä ja aineisto voi olla monenlaista (eimerkiksi kirjoitettua, puhuttua, videoitua ja fiktiivistä). Prototyypinen esimerkki yleiskorpuksesta on British National Corpus. Erikoiskorpus on puolestaan nimensä mukaisesti erikoistunut johonkin asiaan ja siihen kerätty teksti on tietynlaista. (Baker, 2010, s. 12–14.) Toisaalta ero erikoiskorpuksen ja yleiskorpuksen välillä on häilyvä, sillä tavallaan kaikki korpuukset keskittyvät johonkin ”erikoistuneeseen” aiheeseen tai aihepiiriin (Baker, 2010, s. 14). Sinclair (1991, s. 23–26) on puolestaan jakanut korpuukset näytekorpuksiin (*sample corpus*) ja monitorikorpuksiin (*monitor corpus*). Näytekorpuksella tarkoitetaan sellaista korpusta, johon on koottu näytteitä jostakin tietystä kielimuodosta tai kielestä rajatulta aikaväliltä. Siihen ei siis lisätä aineistoa myöhemmin. Sen sijaan monitorikorpus on suuri tekstimassa, jota kasvatetaan jatkuvasti. Monitorikorpuksen avulla voidaan kuvata sitä, miten kieli on muuttunut ajan kuluessa. (Sinclair, 1991, s. 23–26.) Tässä tutkimuksessa käytettävä korpus on erikoiskorpus, sillä se koostuu Suomi24-keskustelupalstan viesteistä. Korpusta ei myöskään päivitetä enää sen keräämisen jälkeen, joten tutkimuksen korpus on näytekorpus. Kerron tarkemmin tutkimuksessa käytettävästä aineistosta luvussa 4.2.

Korpuslingvistiikan etuna on se, ettei tutkimus perustu pelkästään tutkijan omaan intuitioon. Korpuksen avulla voidaan löytää sellaista tietoa, jota ei pysty löytämään pelkästään tekstiä silmäilemällä. Korpusten käyttö parantaa myös tutkimuksen luotettavuutta, koska tällöin tutkimuksen tulokset eivät perustu ainoastaan tutkijan omiin ajatuksiin. (McEnery, Xiao & Tono, 2006, s. 6–7.) Biberin, Conradin & Reppenin (1998, s. 3) mukaan ihmiset huomaavat tyypillisesti vain epätavalliset seikat tekstistä ja tyypilliset mallit jäävät usein huomaamatta. Tämän vuoksi monet kielenkäyttöön liittyvät tutkimukset ovat aikaisemmin olleet mahdottomia tehdä, mutta korpustutkimus tarjoaa mahdollisuuden tutkia

kielenkäyttöä ja kontekstuaalisia tekijöitä suurista tekstimassoista. (Biber, Conrad & Reppen, 1998, s. 3.)

3.3 Fraseologia

Tutkimuksen teoria pohjautuu fraseologiseen kielikäsitteeseen, jonka mukaan kieli on toistuvaa ja säännönmukaista sekä aina tilanteeseen sidonnaista. Kielikäsitteeseen mukaan kieltä ei tuoteta poimien yksittäisiä elementtejä muistista, vaan pikemminkin monisanaisten yksiköiden avulla fraseologisesti. (Jantunen 2018: 26–27.) Fraseologia asettaa monen muun kielentutkimuksen alueen sijaan etusijalle syntagmaattiset mallit paradigmaattisten mallien sijaan (Sinclair, 2008, s. XVI). Tämä tarkoittaa siis sitä, että fraseologiassa keskitytään tarkastelemaan esimerkiksi monisanaisia yksiköitä, jotka voivat olla esimerkiksi liittokonjunktioit. Niiden lisäksi sanoilla on kuitenkin myös muita syntagmaattisia suhteita, jotka näkyvät käytännössä esimerkiksi tekstiympäristön valintarajoituksina tai valintapreferensseinä. (Jantunen, 2009, s. 358.) Fraseologiaa tarkastellessa hyödynnetään usein korpuksia, sillä suurten tekstimassojen avulla aineistoa voidaan tarkastella tilastollisesti (Gries 2008: 5).

Fraseologia on ollut pitkään laiminlyöty kielitieteen alue länsimaisessa traditiossa (Sinclair, 2008, s. XV), mutta 2010-luvun jälkeen fraseologista tutkimusta on tehty paljon. Monisanaisten yksiköiden tutkimuksella on kuitenkin pitkä historia (Granger & Paquot, 2008, s. 27). Sinclairin (2008, s. XV–XVI) mukaan aiempi vähäinen fraseologian tutkimus johtuu siitä, että fraseologia ei tee jakoa kieliopin ja semantiikan välille, vaan pikemminkin ottaa holistisen näkökulman kieleen keskittyen erityisesti lauseisiin. Grangerin & Paquotin (2008, s. 27) mukaan puolestaan syyt löytyvät siitä, että tieteenala tutkii niin laajoja kokonaisuuksia ja terminologia on ollut sekavaa. Yksi pääsyy sille, että fraseologiasta on kiinnostuttu nopeasti, on tekstikorpusten käyttö kielitieteellisessä tutkimuksessa (Sinclair, 2008, s. XVI).

Fraseologiaa voidaan lähestyä eri tavoilla. Itäeurooppalainen traditio keskittyy lähinnä kiinteiden sanayhdistelmien, kuten idiomien, tutkimukseen. Uudempi lähestymistapa on kuitenkin kääntänyt tutkimuksen päälaelleen. Lähestymistapa on peräisin Sinclairin pioneerityöstä leksikografian kanssa. Tässä lähestymistavassa otetaan huomioon myös sellaiset yksiköt, jotka ovat aikaisemmin jääneet fraseologian rajojen ulkopuolelle kokonaan. Sinclairin kielimallissa keskeistä on fraseologisuus. Yksiköt voivat olla luonteeltaan minkälaisia tahansa ja ne ovat etusijalla yksittäisiin sanoihin nähden. Sinclairin lähestymistavan mukaisia myötäesiintymisiä etsitään usein käytännössä tekstikorpusten avulla, mikä yhdistää korpuslingvistiikan ja fraseologian. (Granger & Paquot, 2008, s. 28–29.) Tämän tutkimuksen fraseologinen kielikäsite pohjautuu uudempaan käsitteeseen fraseologiasta, ja tutkimuksen

tarkastelun kohteena ovat erityisesti kollokaatiot, joista kerron tarkemmin kappaleessa 2.2.1.

Fraseologismien eli fraseologisen yksikön määritelmä on vaihdellut eri tutkijoiden ja heidän tutkimustensa tarpeiden mukaan (Gries, 2008, s. 3). Käsite voidaan siis määritellä hieman eri tavoilla, eikä sille ole vakiintunutta merkitystä. Griesin (2008, s. 3–4) mukaan fraseologismia määritellessä pitää kiinnittää huomiota seuraaviin kriteereihin: fraseologismiin liittyvien elementtien luonne ja lukumäärä, kuinka monta kertaa ilmaisu pitää havaita, elementtien sallittu etäisyys toisistaan sekä leksikaalisen ja syntaktisen joustavuuden aste ja semanttisen yhtäläisyyden ja semanttisen epäennustettavuuden rooli määritelmässä. Käytännössä kriteereillä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, voivatko fraseologismiin liittyvät elementit olla esimerkiksi kielipillisiä malleja sanojen sijaan, kuinka suuri frekvenssi myötäesiintymillä pitää olla aineistossa ja voiko kollokationaalinen suhde vallita toisistaan kauempana esiintyvien sanojen välillä. Tässä tutkimuksessa ajatuksena on, että sanojen ei tarvitse olla toistensa vieressä, jotta ne voisivat olla myötäesiintymiä. Myös Jantusen (2004: 19) mukaan sanat voivat olla myös kauempana toisistaan.

Fraseologinen kielikäsite näkyy käytännössä Hoeyn leksikaalisen primingin teoriassa. Leksikaalisella primingilla tarkoitetaan sitä, että kielenkäyttäjällä on intuitio siitä, mitä sanoja ja ilmauksia käytetään yhdessä. Primingit eivät siis ole tietoisia valintoja vaan muodostuvat intuitiivisesti kielenkäyttäjän päässä. Ne ovat myös vahvasti sidonnaisia kontekstiin, sillä erilaisissa tekstiympäristöissä sanoja käytetään eri sanojen kanssa. (Pace-Sigge & Patterson, 2017, s. XIII–XIV.) Leksikaalisen primingin myötä muodostuu fraseologisia rakenteita – toisilla kielellisillä elementeillä on suurempi taipumus esiintyä toistensa kanssa kuin toisilla. Primingit eivät kuitenkaan ikinä ole sanan pysyviä ominaisuuksia, vaan ne muuttuvat kielenkäyttötilanteissa. Tätä kutsutaan primingin ajelehtimiseksi. Erilaisissa tilanteissa leksikaalista primingia voidaan vahvistaa tai muokata, jolloin sanan merkitys saattaa jopa hieman muuttua. (Hoey 2008, s. 9) Korpusten avulla ei voida kertoa, millaisia primingeja kielenkäyttäjillä on. Sen sijaan niiden avulla voidaan ikään kuin testata väitteitä primingeista. Korpusten avulla voidaan osoittaa sellaisia primingeja, jotka ovat monen kielenkäyttäjän päässä ja vain siinä mielessä priming on yksilöstä riippumaton. (Hoey, 2008, s. 14–15)

Fraseologinen kielikäsite sekä diskurssintutkimuksen taustalla vaikuttava funktionaalinen kielikäsite ovat siis itse asiassa melko lähellä toisiaan. Molemmat kielikäsitteet painottavat kielen sosiaalista funktiota ja sitä, mitä kielen avulla voidaan tehdä. Sekä funktionaalinen että fraseologinen kielikäsite jakavat ajatuksen siitä, että luonnollista kieltä pitäisi tutkia. Molemmat näkevät myös kielellisten ilmausten toistuvuuden tärkeänä tutkittavana piirteenä.

3.3.1 Kollokaatio

Sinclairin (1991, s. 111–112) mukaan on selvää, etteivät sanat esiinny satunnaisesti tekstissä ja ettei tekstiä voi koostaa yhdistelemällä satunnaisia sanoja (*open choice principle*). Sen sijaan hänen mukaansa tekstit muodostuvat idiomiperiaatteen (*idiom principle*) avulla. Idiomiperiaatteella tarkoitetaan sitä, että kielenkäyttäjällä on valittavinaan suuri määrä puoliksi valmiita lauseita ja rakenteita, vaikka hän näennäisesti valitseekin sanat satunnaisesti. Yksinkertaisimmillaan tämä voi tarkoittaa sitä, että kaksi sanaa valitaan usein käytettäväksi yhdessä. Tätä kutsutaan kollokaatioksi, joka siis kuvaa Sinclairin mukaan idiomiperiaatetta käytännössä. (Sinclair, 1991, s. 111–115.) Bakerin (2006, s. 95–96) mukaan kaikki sanat myötäesiintyvät toistensa kanssa jossain määrin, mutta kun myötäesiintyminen on tilastollisesti merkittävää, ilmiötä kutsutaan kollokaatioksi. Stubbs (1995, s. 380–381) on muotoillut asian niin, että kollokaatiolla tarkoitetaan sellaisia leksikaalisia yhdistelmiä, jotka esiintyvät usein yhdessä. Kollokaatio on siis hakusanan eli noodin ja sen kanssa esiintyvän kollokaatin välinen suhde (Daley, Jones, Sinclair & Krishnamurthy, 2004, s. 10). Noodilla tarkoitetaan sanaa tai lemmaa, jota tutkitaan. Kollokaatio voi olla noodin oikealla tai vasemmalla puolella. (Stubbs 2002, s. 29.) Kollokaatioiden määritelmiä yhdistää leksikaalinen myötäesiintyminen toisten sanojen kanssa sekä toistuvuus, tilastollinen merkitsevyys ja ulottuvuus (Jantunen, 2004, s. 15–16).

Toistuvuudella tarkoitetaan sitä, että sanojen myötäesiintymien pitää toistua tekstissä tarpeeksi monta kertaa ollakseen kollokaatio. Yleensä kollokaattia pidetään merkittävämpänä, jos se esiintyy taajemmin. Jotta myötäesiintymä on kollokaatio, sillä pitää olla myös tilastollista merkitsevyyttä. Yleensä tilastollinen merkitsevyys lasketaan jonkin tietokoneohjelman avulla. Ohjelmalla tehtävä testi vertailee noodin ja kollokaattien todellisia ja odotettuja frekvenssejä tarkastelualueella, jolloin saadaan laskettua kollokaattien tilastolliset merkitsevyydet. Ulottuvuudella taas tarkoitetaan sitä, kuinka monta sanaa voi kuulua kollokationaaliseen suhteeseen, kuinka kaukana noodi ja kollokaatti voivat olla toisistaan ja millainen niiden kieliopillinen suhde voi olla sekä kuinka symmetrinen tarkastelualueen pitää olla. Eri tutkijoilla on erilaisia kriteereitä sille, millainen ulottuvuus myötäesiintymällä pitää olla, jotta se on kollokaatio. (Jantunen, 2004, s. 16–19.)

Kollokaatioita voidaan luokitella erilaisiin kollokaatiotyyppeihin sen mukaan, miten kollokaatio ilmiönä on määritelty tutkimuksessa. Sinclair (1991, s. 170) määrittelee kollokaatiot tekstuaalisen määritelmän mukaan, jossa korostetaan siis sitä, että kahta tai useampaa sanaa käytetään yhdessä. Tilastollisen kollokaation määritelmässä korostuu nimensä mukaisesti se, että kollokaatio toistuu aineistossa riittävän usein. Tilastollisesta kollokaatiosta puhuu esimerkiksi Hoey (1991, s. 7–8). Assosiatiivinen määritelmä puolestaan korostaa sanojen luontaista taipumusta

esiintyä yhdessä ja tätä kautta myös muodostaa merkityksiä (Jantunen, 2001, s. 173; Leech, 1990, 17). Jantunen (2001, s. 173) kertoo esimerkiksi, että sanat *hevonen* ja *hirnua* liittyvät merkityksiltään yhteen, joten ne esiintyvät kollokaatteina tekstissä. Tässä tutkimuksessa kollokaation käsitteen voi ajatella tilastolliseksi kollokaatioksi, sillä tarkastelen juuri merkitsevimpiä kollokaatteja, joiden on pitänyt esiintyä aineistossa tarpeeksi usein noustakseen kollokaatiksi.

Kollokaation avulla voidaan ymmärtää merkityksiä ja sanojen välisiä yhteyksiä, joita on hankala hahmottaa pienen mittakaavan tutkimuksissa (Baker, 2006, s. 96). Kollokaatiota voidaan myös hyödyntää diskurssien löytämisessä (Baker, 2006, s. 118). Kerron tarkemmin kollokaatioanalyysistä ja siitä, miten kollokaatioita käytännössä tutkitaan luvussa 4.3.

3.3.2 Semanttinen preferenssi ja diskurssiprosodia

Kollokaation lisäksi keskeisiä käsitteitä tutkimuksessani ovat semanttinen preferenssi ja diskurssiprosodia. Stubbsin (2002, s. 65) mukaan semanttinen preferenssi on lemman tai sanamuodon ja siihen semanttisesti liittyvien sanojen välinen suhde. Esimerkiksi sanalla *commit* ('tehdä') on semanttinen preferenssi sanoihin SUICIDE ('itsemurha'), CRIME ('rikos') ja MURDER ('murha') (Stubbs, 2002, s. 64–65). Jantusen (2004, s. 24) mukaan semanttinen preferenssi ei ole sidoksissa sanaluokkiin eivätkä semanttista preferenssiä ilmentävät sanat ole sidoksissa tiettyyn asemaan noodin kontekstissa. Näin ollen semanttinen preferenssi on siis suhde lemman ja siihen liittyvien sanojen välillä. Sanat voivat olla mitä tahansa, kunhan ne liittyvät lemmaan leksikaalis-semanttisesti.

Diskurssiprosodialla tarkoitetaan yksittäisen sanan ominaisuutta esiintyä tietyssä diskursiivisessa kontekstissa. Diskurssiprosodiaan liitetään myös usein puhujan tai kirjoittajan asenteet aiheeseen liittyen. (Stubbs 2002, s. 65–66). Diskurssiprosodian, semanttisen prosodian sekä semanttisen preferenssin käsitteet ovat hyvin lähellä toisiaan. Tutkijat ovat käyttäneet käsitteitä epäjohdonmukaisesti ja jopa päällekkäin. Diskurssiprosodian, semanttisen prosodian ja semanttisen preferenssin välinen ero ei olekaan aina ihan selvä. Diskurssiprosodiat keskittyvät kuitenkin enemmän puhujan ja kuulijan väliseen suhteeseen sekä asenteisiin, kun taas semanttinen preferenssi keskittyy tarkastelemaan puhujasta riippumattomia merkityksiä. Semanttisen prosodian ja diskurssiprosodian ero on vielä epämääräisempi, sillä niitä on käytetty tarkoittamaan samankaltaista asiaa. (Baker, 2006, s. 87.) Sekä semanttisen prosodian että diskurssiprosodian tarkoituksena on paljastaa asenteita (Baker, 2010, s. 132).

Baker (2006, s. 91, 107) puhuu positiivisista ja negatiivisista diskurssiprosodioista. Hän on esimerkiksi todennut tutkimuksessaan joidenkin *days*-sanan vasemmanpuoleisten kollokaattien muodostavan positiivisen

diskurssiprosodian. Myös semanttisen prosodian käsitteeseen kuuluu se, että prosodiat ovat negatiivisia tai positiivisia. Diskurssiprosodioihin kuuluvat kollokaatit eivät kuitenkaan itsessään välttämättä ole negatiivisia tai positiivisia, vaan niiden kanssa esiintyvät sanat viittaavat kollokaatin negatiiviseen tai positiiviseen assosiaatioon. (Baker, 2010, s. 132–133.) Käsittääkseni diskurssiprosodian tarkastelussa otetaan siis enemmän huomioon kollokaatin lisäksi myös sen tekstiympäristö eli se, millaista sanastoa kollokaatin ympärillä on. Näenkin siis diskurssiprosodian käsitteen laajempänä kuin semanttisen prosodian, joka keskittyy sanan itsensä negatiivisuuteen tai positiivisuuteen.

Bakerin (2006, s. 87) mukaan diskurssiprosodioiden avulla voidaan löytää viittauksia diskursseihin. Tässä tutkimuksessa tutkitaan diskurssiprosodioita juuri sen takia, että niiden kautta saataisiin selville diskursseja. Jantusen (2018, s. 29) mukaan diskurssiprosodioita on hankalaa havaita ilman laajoja tekstiaineistoja ja korpusmenetelmiä.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Korpusavusteinen diskurssintutkimus

Analyysimenetelmänä tutkimuksessani toimii korpusavusteinen diskurssintutkimus (*corpus-assisted corpus studies, CADS*), joka yhdistää jo aikaisemmin teorialuvussa esitellyt korpuslingvistiikan ja diskurssintutkimuksen (ks. luvut 2.2 ja 2.3). Vaikka molemmilla tutkimusmenetelmillä on pitkät perinteet, niitä ei kuitenkaan ole yhdistetty ennen 2000-lukua (Jantunen, 2018, s. 21). CADS-tutkimusta pidetään korpuslingvistiikan osa-alueena, sillä isossa osassa analyysiä ovat tietokoneella olevat suuret korpuukset. (Partington ym., 2013, s. 10.) Korpuslingvistiikan tavoin myös CADS-tutkimusta voidaan luonnehtia teoreettismenetelmälliseksi kielentutkimuksen alueeksi (McEnery & Partington 2012, s. 1). Koska CADS vaikuttaa suuresti siihen, miten käytännössä olen tehnyt aineiston analyysin, päätin sijoittaa sen omaan tutkimuksessani tähän aineistoa ja menetelmiä käsittelevään lukuun.

CADS yhdistelee siis sekä määrällistä ja laadullista tutkimusta (ks. Baker 2010, s. 1, 16). Tekstin merkityksiä ei voida nähdä suoran tarkastelun avulla, sillä käytämme kieltä puoliksi automaattisesti. Korpusavusteisen diskurssintutkimuksen tavoitteena onkin löytää suuresta tekstimassasta ennalta-odottamattomia merkityksiä, joita ei voi löytää pelkän silmäilyn avulla. Ei olisikaan mielekästä hyödyntää korpuksia sellaisissa tutkimuksissa, joissa merkitykset voidaan löytää perinteisen diskurssintutkimuksen keinoin. (Partington ym., 2013, s. 11.) Sen sijaan esimerkiksi Suomi24-keskustelupalsta on kooltaan niin suuri, ettei sitä olisi mahdollista edes joiltain osin käydä läpi ilman korpusanalyysia.

CADS-tutkimuksen tekeminen on yleistynyt viime vuosikymmenen aikana. Varsinkin Suomessa ala on kasvanut nopeasti 2010-luvulta alkaen. Suomessa CADS-tutkimusta on tehty esimerkiksi japaninsuomalaisten kielipuheesta (Lehto 2018) ja

Suomi24-korpusta on hyödynnetty muun muassa tutkittaessa homouden ja heterouden diskursseja (Jantunen 2018) ja köyhyyden diskursseja (Lehti, Luodonpää-Manni, Jantunen, Kyröläinen, Vesanto & Laippala 2020). Myös opettajiin liittyen on tehty aikaisemmin CADS-tutkimusta: Männistö (2022) on tutkinut opettajuuden diskursseja Helsingin Sanomien verkkoartikkeleissa.

4.2 Suomi24-aineisto

Tutkimukseni aineisto on peräisin Kielipankin Suomi24-korpukselta (City Digital Group, 2021), joka koostuu Suomi24-keskustelufoorumien viesteistä. Suomi24-korpus sisältää kaikki Suomi24-keskustelufoorumien viestit vuosilta 2001–2020 ja on kooltaan 4,58 miljardia sanetta (Borin, Forsberg & Roxendahl, 2012). Aineisto on tarkoitettu eikaupalliseen opetus- ja tutkimuskäyttöön ja se onkin suuren kokonsa vuoksi hyödynnettävissä helposti erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Suomi24-aineisto on myös kansainvälisesti poikkeuksellisen laaja sosiaalisen median aineisto. (Lagus, Pantzar, Ruckenstein & Ylisiurua, 2016, s. 5.)

Suomi24-aineisto koostuu joko keskusteluketjun aloittavista viesteistä tai sellaisista viesteistä, jotka kommentoivat jo olemassa olevaa keskusteluketjua. Keskusteluketjut sijoittuvat aina jollekin keskustelualueelle, joilla on kaikilla omat teemansa. Keskustelufoorumilla on valittavana esimerkiksi matkailuun, suhteisiin ja talouteen liittyvät keskustelualueet. Päätasen keskustelualueet jakautuvat vielä useampiin alatasoihin. Aineistoa käyttäessä voi rajata sen, mitä keskustelualueita haluaa tarkastella. Tällöin hakutuloksista rajautuvat pois muilla aihealueilla olevat viestit. (Lagus ym, 2016, s. 6–7.)

Harju (2018) on tarkastellut Suomi24-keskusteluita keskustelukulttuurin ja vallankäytön näkökulmista. Tutkimusaineistonaan hän on käyttänyt 2016 Citizen Mindscapes -hankkeen käyttäjäkyselyä. Kyselyn perusteella kirjoittajat kokivat ajan kuluttamisen, uuden tiedon etsinnän ja asioiden ja tapahtumien ihmettelyn tärkeimmiksi syiksi käyttää Suomi24-foorumia. Suomi24-keskustelujen koettiin edustavan kansan ääntä, sillä foorumi antaa paikan sellaiselle keskustelulle, jota ei voi käydä muissa medioissa. Vastausten perusteella Suomi24 koettiin erilaisten ihmisten ja maailmankuvien kohtaamispaikaksi. (Harju, 2018, s. 59).

Erityistä Suomi24-aineistossa on sen asiakeskeisyys, sillä siellä keskustelut etenevät yhteisten kiinnostuksen kohteiden kautta. Joihinkin muihin sosiaalisen median alustoihin verrattuna Suomi24-keskustelufoorumilla ei keskitytä yhtä paljon esimerkiksi ihmissuhteiden ylläpitoon. (Lagus ym., 2016, s. 5). Asiakeskeisyys on varmasti ainakin osittain seurausta siitä, että keskustelufoorumilla keskustellaan

pääosin anonyymisti. Tällöin keskustelufoorumilla viestejä kirjoittavat ihmiset eivät tiedä, kenen kanssa keskustelevat. Suomi24-foorumille voi myös halutessaan rekisteröityä, mutta myös silloin keskustelijan anonymiteetti säilyy, ellei hän itse valitse laittaa omaa nimeään nimimerkiksi (Lagus ym., 2016, s. 9). Anonyymit käyttäjät mahdollistavat sen, että viestit voivat olla keskustelupalstalla hyvinkin kärkkäitä.

Anonymiteetin vuoksi on mahdotonta tietää, keitä keskustelufoorumille kirjoittavat ihmiset ovat. Käyttäjäkyselyn perusteella keskivertokäyttäjä on kaupungissa asuva, lapseton keski-ikäinen mies (Harju, 2018, s. 54). Foorumin tyypillinen käyttäjä on tärkeä tieto, koska keskustelu voi olla hyvinkin erilaista riippuen siitä, millaisia keskustelijat ovat. Sijaisuuksia tekevät tyypillisesti nuoret opettajat tai opiskelijat. Jos siis verrataan Suomi24-keskustelufoorumin keskivertokäyttäjää sekä tyypillisesti sijaisena toimivaa ihmistä keskenään, huomataan heidän olevan aika erilaisia. Tutkimuksen tuloksia analysoidessa tuleekin ottaa huomioon se, näkyykö keskustelussa tyypillinen käyttäjä vai onko esimerkiksi sijaisten tai oppilaiden kokemukset isossa osassa keskustelua.

Suomi24-aineisto on valikoitunut tutkimukseni aineistoksi, sillä se anonyymiuden myötä mahdollistaa sellaisten mielipiteiden ilmaisua, joita ei muuten tulisi välttämättä sanottua julkisesti (ks. Lagus ym., 2016, s. 10). Palsta on myös kaikkien saatavilla, joten viestit edustavat ainakin periaatteessa usean eri väestöryhmän mielipiteitä. Suomi24-korpus on myös helposti saatavilla netissä, jolloin sitä on helppo hyödyntää tutkimuksen teossa.

Suomi24-aineisto ei sisällä mitään tietoja käyttäjistä (Lagus ym., 2016, s. 9), joten käyttäjien tunnistaminen ei ole mahdollista. Näin ollen aineiston käyttö tutkimuksessa on myös eettistä. En ole kuitenkaan valikoinut tutkimuksen esimerkeiksi sellaisia viestejä, joissa mainitaan esimerkiksi paikkakunnan, koulun tai jonkin henkilön nimi. Tällaisia viestejä kuuluu tutkimusaineistoon, mutta niitä ei esitellä tutkielmassa tunnistettavuuden vuoksi. Verkkokieltä tutkiessa pitäisi myös Bakerin (2010, s. 12) mukaan muistaa, että se ei edusta puhuttua tai kirjoitettua kieltä. Roskaposti ja spämmääminen voivat myös vääristää joidenkin sanojen frekvenssiä verkkoaineistoa käytettäessä. (Baker, 2010, s. 12.) Tiedostankin, että tämän tutkimuksen tulokset eivät ole millään tavalla yleistettävissä koko yhteiskunnan mielipiteiksi verkkokeskustelulle ominaisten asioiden ja viestien kirjoittajien anonymiteetin vuoksi.

4.3 Aineiston keruu Korp-konkordanssipalvelun avulla

Suomi24-aineisto on saatavilla ilmaiseksi Kielipankin Korp-hakukäyttöliittymässä (Borin, Forsberg & Roxendahl, 2012), josta olen kerännyt maisterintutkielmani aineiston. Korp-konkordanssipalvelu on jaettu yksinkertaiseen, laajennettuun ja edistyneeseen hakuun. Palvelussa voi sanahakujen lisäksi tehdä esimerkiksi sijamuotohakuja. Hakutulokset ovat tarkasteltavissa konkordansseina. Konkordanssilla tarkoitetaan lyhyitä lausekonteskteja eli hakutulosta omassa esiintymiskontekstissaan. Hakutulokset näkyvät ruudulla allekkain haettu sana keskittettynä. (Lagus ym., 2016, s. 15.)

Tutkimuksessani aineistona on Suomi24-korpukselta muodostettu osakorpus. Osakorpus on muodostettu hakemalla koko Suomi24-korpuksen ajalta Korp-käyttöliittymästä konkordansseja hakusanoilla *sijaisopettaja*, *sijaisope*, *sijainen* ja *opesijainen*. Jotta aineistoni koskisi vain sijaisia, olen rajannut aihealueeksi *työ ja opiskelu*. Dataa on haettu koko korpuksen kattamalta ajalta (2001–2020), jotta aineistoni olisi mahdollisimman laaja. Se takaa aineiston riittävän tutkimukseen sekä parantaa realibiliateettia. Kerätty aineisto on siirretty Korpista Exceliin, jossa aineistosta on poistettu kaksoiskappaleet. Tässä vaiheessa aineisto on myös lemmatisoitu. Lemmatointi tarkoittaa aineiston perusmuotoistamista; kaikki aineistossa esiintyvät sanat perusmuotoistetaan. Se on tärkeää tehdä, sillä lemmatisoimaton aineisto voi vääristää tutkimustuloksia, jos kaikki sanan muodot tulkitaan eri sanoiksi. (Sinclair, 1991, s. 41–42.) Suomen kielessä esimerkiksi sanan eri sijamuodot voitaisiin tulkita analyysivaiheessa eri sanoiksi, jolloin kollokaattiliitus ei antaisi luotettavia tuloksia. Koska hain aineistoa muutamalla eri hakusanalla, olen myös korvannut kaikki muut hakusanat Wordissa *sijainen*-sanalla, jotta kollokaatioanalyysin teko onnistuu tietokoneohjelmalla.

Päädyn siihen, että käyn koko aineiston läpi silmämääräisesti. Tällä pyrin varmistamaan sen, ettei aineistossa esiinny sellaisia viestejä, joissa puhutaan muista kuin opettajan sijaisista. Ratkaisu tuntui toimivalta, sillä aineistossa esiintyi paljon viestejä, joissa keskustelun kohteena olivat esimerkiksi lähihoitajan, lääkärin tai siivoojan sijaiset. Lisäksi *sijainen*-sanaa oli käytetty esimerkiksi ilmauksissa *sen sijaan* tai *ensisijainen*. Lopullinen aineistoni on käsittelyn jälkeen kooltaan noin 102 tuhatta sanetta.

Se, että olen käynyt aineiston läpi itse, voi vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Nyt olen nimittäin päätellyt itse sen, mitkä viesteistä koskevat juuri opettajan sijaisia. Joku toinen tutkija olisi voinut tulkita jotkin tapauksista sellaisiksi, että niissä ei puhuta opettajan sijaisista. Olen silmäillyt kunkin konkordanssin yksitellen ja tehnyt tulkinnan merkityksestä kollokaatin lausekontekstin perusteella. Jos

tekstiympäristössä on ollut jotakin koulumaailmaan viittaavaa, olen ottanut konkordanssin mukaan tutkimukseen.

4.4 Antconc ja kollokaatioanalyysi

Tutkin keräämäni aineistoa kollokaatioanalyysin avulla, jonka toteutan AntConc-konkordanssiohjelman avulla. AntConc on vapaasti netistä ladattavissa oleva työkaluohjelma konkordanssien ja tekstin analysoimiseen. Sen avulla voi tehdä kollokaatioanalyysin lisäksi esimerkiksi konkordanssi- tai avainsana-analyysia. (Anthony, 2020.)

Kollokaatioiden tilastollista merkittävyyttä ei voi laskea pelkästään sen avulla, kuinka monta kertaa sanat esiintyvät yhdessä. Ongelmana on, että tällöin kollokaateiksi nousee kieliopillisia sanoja. Tilastolliset testit ottavat huomioon sanojen frekvenssin (esiintymistäajuuden) sekä sen, kuinka monta kertaa ne esiintyvät yksin ja toisaalta yhdessä. Yksi tilastollinen testi, jonka avulla kollokaattien tilastollista merkitystä voidaan laskea, on MI-testi (*mutual information*). Algoritmi laskee kaikki paikat, joissa potentiaaliset kollokaatit esiintyvät korpuksessa. Sen jälkeen MI-testin avulla lasketaan suhteellisen esiintymistiheyden ja korpuksen koon perusteella, mikä kahden sanan todennäköisyys myötäesiintymiseen on. Mitä suuremman luvun testi ilmoittaa, sitä vahvempi kollokaatio on. MI-testiin, kuten myös muihin kollokaattien merkittävyyttä laskeviin testeihin, liittyy kuitenkin ongelmia, sillä se voi antaa korkeat pisteet myös sellaiselle sanalle, joka ei esiinny kovin usein tekstissä. (Baker 2006, s. 100–102). Tilastollinen testi pitäisikin Bakerin (2006, s. 102) valita tutkijan kiinnostuksen mukaan. Omassa tutkimuksessani olen päätenyt käyttämään MI-testiä, sillä se nostaa merkittäviksi sanoiksi kieliopillisten sanojen sijaan leksikaalisia sanoja. Sisältösanoista on paljon mielekkäämpää alkaa tutkia diskursseja kuin vaikkapa partikkeleista, joita tekstissä on usein paljon lauserakenteiden vuoksi.

MI-testi antaa myös erilaisia tuloksia riippuen siitä, millaista väliä laskemisessa käytetään. Tarkasteluvälin voi määritellä sekä sanan oikealta että vasemmalta puolelta. Bakerin (2006, s. 103) mukaan esimerkiksi 10L–10R tarkasteluväli on liian iso, kun taas vaikkapa 1L–1R liian pieni. Suomenkielisissä tutkimuksissa tarkasteluväliä 4L–4R on pidetty optimaalisena, koska tälle välille mahtuu keskipituinen suomenkielinen lause (Jantunen, 2018, s. 29). Myös tässä tutkimuksessa olen päätenyt käyttämään tarkasteluväliä 4L–4R. Lisäksi olen käyttänyt analyysiä tehdessä frekvenssiä 40, jolloin kollokaatin pitää esiintyä aineistossa vähintään 40 kertaa. Frekvenssin avulla olen yrittänyt poistaa verkkokeskustelulle ominaisen spämmäämiseen vaikutusta tutkimustuloksiin. Tilastollisesti merkitsevän kollokaatin arvo MI-testissä on hieman vaihdellut eri tutkimuksissa. Bakerin (2006, s. 101)

mukaan kollokaatti on merkitsevä, jos sen arvo on yli kolme. Barnbrookin (1996, s. 99) mukaan puolestaan merkitsevän kollokaatin raja-arvo on 1,58.

Tässä tutkimuksessa käytän raja-arvona 1,58, jolloin saan mukaan enemmän kollokaatteja. MI-testillä sain tulokseksi 202 merkitsevää kollokaattia, joista tarkastelen 200 kollokaattia. Aineistossa on kaksi väärin lemmatisoitunutta kollokaattia, joita en ota huomioon analyysissä. Kollokaatti *päteä* on oikeasti väärin lemmatisoitunut muoto *pätevästä*. *Ettäei* on virheellisesti lemmatisoitunut kahden sanan yhdistelmäksi sanasta *ettei*. AntConcissa ei ole huomioitu yhdysviivoja sanojen väleissä, mikä on vaikuttanut lähinnä sanaan *ala-aste*. ASTE-kollokaatti on silti mukana analyysissä.

4.5 Diskurssiprosodia- ja diskurssianalyysi

Kollokaattilistauksen saatuani etenen tutkimuksen laadulliseen analyysiin, jossa käsittelen diskurssiprosodioita ja diskursseja. Jotta pääsisin kiinni näihin ilmiöihin, luokittelen kaikki kollokaatit merkitysryhmiin. Kollokaatit luokitellaan merkitysryhmiin niiden merkityksen ja kontekstin perusteella. Merkitysryhmien avulla pääsen kiinni siihen, mistä kaikesta keskustelupalstalla on keskusteltu sijaisiin liittyen ja millaisia diskurssiprosodioita ja diskursseja aineistosta nousee esille. Merkitysryhmissä näkyy käytännössä semanttisen preferenssin käsite; sijaisiin liittyvät kollokaatit muodostavat keskenään merkitysryhmiä, joilla on semanttinen preferenssi noodin *sijainen* kanssa.

Päästäkseni käsiksi diskurssiprosodioihin olen etsinyt aineistosta sellaisia kollokaatteja, jotka välittävät negatiivisia ja positiivisia asenteita. Asenteita ilmentävien kollokaattien avulla pääsen kiinni siihen, millaisia asenteita sijaisopettajia kohtaan ilmenee aineistossa. Merkitysryhmien ja diskurssiprosodioiden avulla olen löytänyt aineistosta diskursseja, joita käsittelen kriittiselle diskurssintutkimukselle ominaisesti liittäen ne yhteiskunnalliseen kontekstiinsa.

5 ANALYYSI JA TULOKSET

Tässä osiossa käyn läpi aineiston analyysin ja tulokset. Aloitan analyysin merkitysryhmistä, joihin olen jakanut kollokaatit niiden merkityksen ja kontekstin perusteella. Tämän jälkeen siirryn diskurssiproosioiden analyysin kautta tarkastelemaan aineistosta esiin nousseita diskursseja. Olen päätenyt tällaiseen etenemisjärjestykseen, sillä näin analyysi etenee loogisesti. Ensin esittelen merkitysryhmien kautta sitä, mistä sijaisopettajiin liittyen keskustelupalstalla keskustellaan. Sen jälkeen esittelen, millaisia asenteita keskustelussa ilmenee. Lopuksi esittelen, miten olen näiden tietojen avulla saanut selville, millaisia diskursseja aineistosta nousee esille.

Sijaisopettajiin liittyvissä kollokaateissa korostuu erityisesti aikaan ja määrään liittyvät sanat. Täten kieliopillisia sanoja on aineistossa paljon. Aineistossa on myös paljon esimerkiksi henkilöihin liittyviä nimikkeitä. Myös verbejä on suhteellisen paljon.

5.1 Merkitysryhmät

Olen jakanut kollokaatit niiden merkityksen ja kontekstin mukaan neljäntoista merkitysryhmään, jotka ovat *aika*, *työsuhde*, *määrä/intensiteetti*, *henkilöt*, *työn tekeminen*, *sijaisen ominaisuudet*, *rekrytointi/työnhaku*, *rinnastaminen/vertailu*, *sijaispula*, *kokemuksesta kysyminen ja kertominen*, *modaalisuus*, *paikka*, *poissaolon syy* sekä *asioiden väliset suhteet*. Näiden lisäksi 13 kollokaattia kuuluu *muut*-ryhmään, jossa on luokittelemattomia kollokaatteja. *Sijainen*-noodilla on näin ollen semanttinen preferenssi kaikkiin merkitysryhmiin, esimerkiksi työn tekemiseen ja sijaisen ominaisuuksiin. Taulukossa 1 on esitettyinä kollokaattien lukumäärä ja prosentuaalinen osuus kaikissa merkitysryhmissä.

TAULUKKO 1. Merkitysryhmät ja niiden kollokaattien prosentuaalinen osuus.

Merkitysryhmä	Kollokaattien lukumäärä	Kollokaattien prosentuaalinen osuus
AIKA	24	12 %
TYÖSUHDE	20	10 %
MÄÄRÄ/INTENSITEETTI	20	10 %
HENKILÖT	18	9 %
TYÖN TEKEMINEN	15	8 %
RINNASTAMINEN/VERTAILU	13	6 %
REKRYTOINTI/TYÖNHAKU	12	6 %
SIJAIKKA	12	6 %
SIJAISEN OMINAISUUDET	11	5 %
KOKEMUKSESTA KYSYMINEN JA KERTOMINEN	10	5 %
MODAALISUUS	9	5 %
PAIKKA	8	4 %
ASIOIDEN VÄLISET SUHTEET	8	4 %
POISSAOLON SYY	7	4 %
MUUT	13	6 %
Yhteensä	200	100 %

Merkitysryhmien analyysissä lähdän liikkeelle niistä merkitysryhmistä, jotka liittyvät eniten semanttiselta merkitykseltään sijaisopettajiin. Tämän jälkeen käsittelen sellaisia ryhmiä, joihin kuuluu pääosin kieliopillisia sanoja. Lähdän liikkeelle siten, että käsittelen ensin *työsuhte*-merkitysryhmää ja siirryn aina seuraavaksi suurimpaan semanttisia merkityksiä sisältävään ryhmään. Merkitysryhmien analyysissä tavoitteenani on esitellä merkitysryhmiä sekä niihin liittyviä kollokaatteja. Lisäksi analysoin sitä, millaista keskustelua kunkin merkitysryhmän kollokaattien kohdalla on esiintynyt keskustelupalstalla. Tämän luvun tarkoituksena on siis saada hyvä yleiskäsitys siitä, millaista keskustelua verkossa on käyty sijaisopettajista.

Taulukossa 2 on näkyvillä ensimmäinen analysoitava merkitysryhmä. *Työsuhte*-merkitysryhmän kollokaatit liittyvät merkitysryhmän nimen mukaisesti työsuhteeseen liittyviin asioihin. Samaan tapaan jokaisen merkitysryhmän analyysin kohdalla on näkyvillä taulukko, joka sisältää merkitysryhmään kuuluvat kollokaatit.

Jotkin merkitysryhmät on jaettu alakategorioihin, kuten *työsuhde*-merkitysryhmäkin. Alakategorioiden tarkoituksena on ilmentää sitä, millaisiin asioihin merkitysryhmän kollokaatit tarkemmin liittyvät-

TAULUKKO 2. Merkitysryhmä *työsuhde*.

TYÖSUHDE
TYÖTÖN, PAIKKA, TYÖNTEKIJÄ, TYÖSOPIMUS, TYÖNANTAJA, TEHTÄVÄ, TYÖPAIKKA, TYÖSUHDE
työsuhteen kesto: PITKÄAIKAINEN, MÄÄRÄAIKAINEN, VAKINAINEN, VAKITUINEN, SIJAISUUS, VIRKA
työsuhteeseen liittyvät verbit: TULLA, LÄHTEÄ, JÄÄDÄ
palkka: PALKKA, KESÄ, MAKSAA

Työsuhde-merkitysryhmään kuuluu siis kollokaatteja, joilla viitataan työsuhteeseen liittyviin asioihin. Ryhmään kuuluu paljon työsuhteen kestoa ja laatua kuvailevia sanoja sekä esimerkiksi työpaikkaan viittaavia sanoja. Lisäksi ryhmä sisältää alakategorian, johon kuuluu palkkaan liittyviä sanoja. Ryhmään kuuluu myös muutamia verbejä, jotka olen sijoittanut ryhmään lähinnä niiden kontekstin perusteella. TULLA-verbiä on käytetty kuvaamaan työsuhteen alkua (esimerkki 1). Tässä kontekstissa TULLA-verbiä käytetään siis merkityksessä 'jnk kehittymisestä, kehkeytymisestä, muuttumisesta jksik' (KS s.v. *tulla*). Myös LÄHTEÄ-verbiä on käytetty merkityksessä 'lähteä sijaiseksi' sekä kuvaamaan sitä, kun lähtee jostakin työpaikasta (esimerkki 2). JÄÄDÄ-verbillä on puolestaan kuvattu sitä, että sijaiset jäävät oman sijaisuutensa loppumisen jälkeen koululle töihin (esimerkki 3).

- 1) Minustakin sitten **tuli** sijainen;)
- 2) Itse olin n. 2 vuotta *sijaisena* kunnes **lähdin** etelä suomeen ja sain vakipaikan samantien.
- 3) Ja useimmat heistä ovat valmistumisensa jälkeen sitten meille **jääneet** ihan pitkäaikaisiksi *sijaisiksi*.

Merkitysryhmän kollokaatit ovat esiintyneet keskustelupalstalla monenlaisen keskustelun yhteydessä. Keskustelussa korostuu se, että keskustelijat kertovat omista kokemuksistaan sijaisopettajina (esimerkki 4). Lisäksi keskustelussa on vertailtu paljon vakituisia opettajia ja sijaisia (esimerkki 5) sekä sitä, miten

sijaisuuden kesto vaikuttaa työsuhteeseen. Myös palkasta on keskusteltu sekä *palkka-*alakategorian kollokaattien yhteydessä että muutenkin (esimerkki 6).

- 4) Olen vain lyhytaikainen *sijainen*, ei ole minun **tehtävä** pelastaa heitä omista mokistaan.
- 5) Ei kukaan odota, että *sijainen* pystyy samaan kuin **vakituinen** ope / avustaja.
- 6) Koko päivän **sijaisuus** = *sijaisen* palkka.

Merkitysryhmässä *henkilöt* (taulukko 3) esiintyy sellaisia kollokaatteja, joilla viitataan johonkin henkilöön. Merkitysryhmään sisältyy ammattinimikkeitä sekä muita työsuhteeseen liittyviä nimikkeitä, joilla viitataan esimerkiksi henkilön esimiesasemaan. Lisäksi ryhmään sisältyy muita sanoja, jotka viittaavat jotenkin henkilöön. Useat näistä liittyvät jollain tapaa koulumaailmaa. Merkitysryhmän kollokaatit toimivat usein keskustelussa lauseen subjekteina tai objekteina; henkilöt siis joko tekevät jotakin tai ovat tekemisen kohteena (ks. VISK § 908).

TAULUKKO 3. Merkitysryhmä *henkilöt*.

HENKILÖT
Ammattinimikkeet: KOULUNKÄYNTIAVUSTAJA, AVUSTAJA, OPETTAJA, REHTORI, OPE
Työsuhteeseen liittyvät nimikkeet: ESIMIES, POMO, SIJAINEN
Opiskelevat henkilöt: OPISKELIJA, OPPILAS
Muut henkilöt: SINÄ, JOKU, HÄN, MUU, HENKILÖ, IHMINEN, MINÄ, MÄ

Ammattinimikkeisiin liittyvässä keskustelussa korostuu opettajien ja sijaisten vertailu (esimerkki 7) sekä sijaisten työnteko. Lisäksi kerrotaan esimerkiksi erilaisista kokemuksista liittyen vaikkapa omiin opettajiin tai rehtoreihin (esimerkki 8). Koulunkäyntiavustajiin liittyvää keskustelua on määrällisesti paljon, ja siitä kertoo myös se, että KOULUNKÄYNTIAVUSTAJA on 20. merkitsevin kollokaatti (ks. liite 1). Erityisesti keskustelu liittyy siihen, että koulunkäyntiavustajia käytetään sijaisopettajina (esimerkki 9).

- 7) Kyllä *sijainen* on **opettaja** siinä missä muutkin.
- 8) Näin ollen oppilaat olivat sitten olleet keskenään kun **rehtori** ei ollut hommannut *sijaista*.
- 9) Omalla lapsellani on nyt parin viikon ajan ollut *sijaisena* **koulunkäyntiavustaja**.

Merkitysryhmässä on nimikkeiden lisäksi persoonapronomineja sekä sellaisia sanoja, jotka viittaavat epämääräisemmin henkilöihin (esimerkiksi JOKU, MUU, HENKILÖ). Näitä on käytetty monesti omasta kokemuksesta kertoessa (esimerkki 10).

10) Jos **minut** määrätään *sijaiseksi* TET-tunnin aikana, niin siitkö minulle ei edes lain mukaan kuulu palkkaa?

Henkilöt-merkitysryhmässä on *työsuhteeseen liittyvät nimikkeet* -alakategoria, mutta selkeästi työn tekemiseen liittyvät kollokaatit kuuluvat puolestaan *työn tekeminen* -merkitysryhmään. Taulukossa 4 on esitelty kaikki *työn tekeminen* -merkitysryhmään kuuluvat kollokaatit. Merkitysryhmässä korostuu erityisesti tekemistä kuvaavat kollokaatit eli verbit.

TAULUKKO 4. Merkitysryhmä *työn tekeminen*.

TYÖN TEKEMINEN

TOIMIA, TYÖSKENNELLÄ, KUULUA, OPETTAA, TAPA, OLLA, HOITAA, HOMMA, TYÖ, ASIA, KÄYDÄ, LAITTA KYSYÄ, ANTAA, OIKEUS

Merkitysryhmässä *työn tekeminen* on siis paljon verbejä, jotka kuvaavat jotenkin työn tekemistä. Lisäksi ryhmään kuuluu substantiiveja, jotka monet tarkoittavat työtä (*työ, homma, asia*). Keskustelu näiden kollokaattien ympärillä keskustelu liittyy pääosin sijaisten työhön ja tehtäviin (esimerkki 11) sekä erilaisiin kokemuksiin (esimerkki 12). Esimerkissä 11 KUULUA-verbiä on käytetty merkityksessä 'olla jkn asiana' (KS s.v. *kuulua*).

11) *Sijaiselle* tottakai **kuuluu** valvonnat, mutta vain ja ainoastaan mikäli valvonta olisi kuulunut sijaistettavalle opettajalle.

12) Itse **opetan** toista vuotta *sijaisena* ihan ekaluokasta abeihin.

Keskustelupalstalla on ollut paljon puhetta työn tekemisestä, mutta toisaalta myös työnhakuun liittyvistä asioista. Näin ollen sijaisiin liittyy myös *rekrytointi/työnhaku*-merkitysryhmä, joka on näkyvillä taulukossa 5. Myös tähän merkitysryhmää kuuluu paljon verbejä.

TAULUKKO 5. Merkitysryhmä *rekrytointi/työnhaku*.

REKRYTOINTI/TYÖNHAKU

HANKKIA, ETSIÄ, PALKATA, HAKIJA, HOMMATA, VALITA, OTTAA, KÄYTTÄÄ, PÄÄSTÄ, PYYTÄÄ, HELPPÖ, TILA
--

Keskustelupalstalla on ollut paljon puhetta kokemuksiin liittyen. Myös *rekrytointi/työnhaku*-merkitysryhmä liittyy osaltaan tähän keskusteluun. Kollokaattien yhteydessä on keskusteltu paljon työnantajan rekrytointikokemuksista, mutta myös sijaisopettajien rekrytoinnista yleisemmällä tasolla. Lisäksi keskustelu liittyy myös sijaisuuksien hakemiseen. Keskustelussa on tullut ilmi useaan kertaan, että sijaisopettajien rekrytointi saattaa olla hankalaa ja sopivia sijaisia on vaikea löytää (esimerkki 13). Monet tämän merkitysryhmän kollokaateista ovat listan merkitsevimpiä. HANKKIA on koko listan merkittävin kollokaatti ja kymmenen merkitsevimmän joukkoon mahtuu myös ETSIÄ, PALKATA JA HAKIJA. (ks. liite 1). Sijaisten rekrytointi ja työnhaku ovat siis puhuttaneet paljon keskustelupalstalla.

13) Tilalle ei voi noin vain **hankkia** *sijaista*, vaan itse on jaksettava.

Myös tässä merkitysryhmässä kollokaattien sijoitteluun on vaikuttanut vahvasti sanan merkityksen lisäksi se tekstiympäristö, jossa sana esiintyy. Verbi KÄYTTÄÄ on tässä merkitysryhmässä, koska sitä on käytetty keskustelussa merkityksessä ´käyttää sijaisia´ (esimerkki 14). Samoin PÄÄSTÄ-verbiä on käytetty merkityksessä ´päästä sijaiseksi´, jolla on viitattu työnhakuun (esimerkki 15). HELPPO-adjektiivilla on puolestaan viitattu keskustelussa todella usein siihen, että sijaisia on helppoa tai ei ole helppoa löytää (esimerkki 16). TILA-kollokaattia on puolestaan käytetty merkityksessä ´palkata jonkun tilalle´ (esimerkki 20).

14) *Sijaisia käytetään* paljon ja tästä kärsii opetus miksi opettajien pitää tehdä esim ulkomaanmatkoja ja kielikurssimatkoja?

15) En ole myöskään **päässyt** kouluun *sijaiseksi*, koska suosivat sellaisia, joilla on jo opetuskokemusta.

16) Näihin sijaisuuksiin oli **helppo** saada pätevät *sijaiset* (joista kaksi oli vanhaa, juuri valmistunutta sijaista).

17) **Tilalle** ei voi noin vain hankkia *sijaista*, vaan itse on jaksettava.

Myös seuraavaa merkitysryhmää tarkasteltaessa huomataan, että se on yhteydessä edellisiin merkitysryhmiin. Jo aikaisemmin esiteltyjen merkitysryhmien kohdalla on tullut ilmi, ettei sijaisia ole aina helppo saada rekrytoitua. Merkitysryhmät voidaankin siis nähdä eräänlaisena jatkumona. Taulukossa 6 esitellään tarkemmin *sijaispula*-merkitysryhmään liittyvät kollokaatit.

TAULUKKO 6. Merkitysryhmä *sijaispula*.

SIJAISPULA
PULA, LÖYTÄÄ, VAIKEA, LÖYTYÄ, TARVITA, TARVE, SAADA, HAKEA, KUKAAN, TILANNE, ALKAA, KOHDELLA

Sijaispula-merkitysryhmän kollokaatit liittyvät paljon *rekrytointi/työnhaku*-merkitysryhmän sisällä käytyyn keskusteluun siitä, että sijaisten rekrytointi voi usein olla hankalaa. *Sijaispula*-ryhmän kollokaatit kertovat vielä tarkemmin tästä ilmiöstä; sijaisista on pulaa. Keskustelu liittyy siihen, että varsinkaan päteviä sijaisia ei löydy helposti (esimerkki 18) sekä siihen, mitä seurauksia sijaispulalla voi olla (esimerkki 19).

18) Päteviä *sijaisia* ei tahdo **löytyä**, vaan sijaisiksi JOUDUTAAN usein ottamaan täysin kouluttamattomia ihmisiä.

19) Opettajan sairastuminen johtaa alussa siihen että kollegat vetävät tunteja kun *sijaisia* ei ehditä **saada**.

Sijaispula-merkitysryhmä kertoo siis siitä, että sijaisia ei aina ole saatavilla. *Sijaisen ominaisuudet* -merkitysryhmä puolestaan kertoo siitä, millaisia sijaiset ovat. Taulukosta 7 huomataan, että tähän merkitysryhmään kuuluu puolestaan paljon kuvailevia sanoja eli adjektiiveja.

TAULUKKO 7. Merkitysryhmä *sijaisen ominaisuudet*.

SIJAISEN OMINAISUUDET
SELLAINEN, UUSI, NUORI, HYVÄ, HUONO, EPÄPÄTEVÄ, PÄTEVÄ, KOKEMUS, ALA, OSATA, KOULUTUS

Sijaisen ominaisuudet -merkitysryhmän kollokaatit kuvailevat jotenkin sijaisia (esimerkki 13). Adjektiivien lisäksi ryhmään kuuluu sellaisia substantiiveja, joilla on kuvailtu sijaisen osaamista (esimerkki 14). Erityisesti keskustelu liittyy näiden kohdalla sijaisten ammattitaitoon ja siihen, mitkä kaikki asiat vaikuttavat sijaisen ammatilliseen osaamiseen. Lisäksi ryhmään kuuluu demonstratiivinen proadjektiivi SELLAISEN, joka kuvailee adjektiivia tai substantiivia (ks. VISK § 583; esimerkki 15).

20) Rehtorina täytyy todeta sen verran, että **hyvät** *sijaiset* ovat arvokkaita.

21) oppilaat sanoi hyvä kun tulit takaisin ei *sijainen* **osannut** mitään.

22) Meillä oli yläasteella **sellainen** *sijainen*, jolta kuului aina nielastessa hassu inahdus kurkusta.

Sijaisen ominaisuudet-merkitysryhmän sekä myös monen muun merkitysryhmän kollokaatit liittyvät siihen, mitä viestien kirjoittajat ovat halunneet kertoa omista sijaiskokemuksistaan ja niiden sisällöstä. *Kokemuksesta kysyminen ja kertominen* -merkitysryhmässä on puolestaan sellaisia kollokaatteja, joiden avulla on kerrottu näistä kokemuksista (ks. taulukko 8). Kollokaatit eroavat siis toisistaan siinä, että

seuraavana esiteltävän merkitysryhmän kollokaattien funktiona on nimenomaan ilmaista sitä, että kerrottava asia on oma kokemus. Tähän merkitysryhmään kuuluu sisältösanojen lisäksi myös jonkin verran kieliopillisia sanoja.

TAULUKKO 8. Merkitysryhmä *kokemuksesta kysyminen ja kertominen*.

KOKEMUKSESTA KYSYMINEN JA KERTOMINEN

ITSE, ESIM, YMMÄRTÄÄ, KUINKA, MENNÄ, MITEN, KERTOJA, SANOA, TIETÄÄ, KUKA
--

Merkitysryhmään *kokemuksesta kysyminen ja kertominen* kuuluu sellaisia kollokaatteja, joita keskustelijat ovat käyttäneet pääsääntöisesti puhuessaan omista kokemuksistaan (esimerkki 23). Keskustelupalstalla on ollut keskustelemassa sijaisopettajia omista kokemuksistaan, mutta toisaalta keskustelussa näkyy myös esimerkiksi oppilaiden ja vanhempien kirjoittamia viestejä.

23) **Itse** olin kaksi päivää *sijaisena* luokassa, joka onnekseni oli kakkosluokka, ja oppilaat kivoja.

Jotkin merkitysryhmän kollokaateista ovat sellaisia, että ne ovat päätyneet tähän merkitysryhmään paljolti sen takia, missä kontekstissa ne esiintyvät. Kollokaatit KUINKA, MENNÄ ja MITEN ovat ainakin sellaisia, jotka eivät omalta merkitykseltään vielä vihjaa kokemuksen kertomisesta. Kysymyssanoja KUINKA ja MITEN on usein käytetty keskustelussa, jos on haluttu saada jotakin vinkkejä (esimerkit 24 ja 25). Näissä tapauksissa siis keskustelija ei ole kertonut omia kokemuksiaan, vaan kysynyt muiden kokemuksia avuksi. MENNÄ-verbiä on puolestaan käytetty paljon tarkoituksessa 'mennä sijaiseksi' tai kertoessa siitä, miten sijaisuus on mennyt (esimerkki 26).

24) **Miten** määräytyy aineenopettajan *sijaisen* tuntipalkka?

25) Olisi mukava kuulla, **kuinka** *sijaiset* työpaikoilla otetaan vastaan?

26) Näin on, serkun kaveri on kerran ollut tunnin *sijaisena* yläkoulussa ja loistavasti **meni**, miksei menisi jatkossakin?

Myös *paikka*-merkitysryhmän kollokaatit liittyvät ainakin osittain kokemuksista kertomiseen. Kollokaatit ovat paikkoja, joista viestien kirjoittajat ovat kertoneet. Suurelta osin kollokaatit liittyvät myös työpaikkoihin. Taulukossa 9 on esitelty merkitysryhmään kuuluvat kollokaatit.

TAULUKKO 9. Merkitysryhmä *paikka*.

PAIKKA

koulu: ASTE, LUKIO, KOULU, TALO, LUOKKA

KAUPUNKI, KUNTA, SIELLÄ

Suurin osa *paikka*-merkitysryhmän kollokaateista kuvaa jotakin konkreettista paikkaa. Lisäksi ryhmään kuuluu adverbi SIELLÄ (ks. VISK § 386), joka kuvaa epätarkasti jotakin paikkaa. Merkitysryhmässä on myös *koulu*-alakategoria, johon kuuluu nimensä mukaisesti kouluun liittyviä paikannimiä. ASTE-kollokaatti kuuluu myös tähän ryhmään, sillä sen avulla on ilmaistu usein ala- tai yläasteella olevan jotakin (esimerkki 27). Myös tämän ryhmän kollokaattien yhteydessä on usein keskusteltu kokemuksista (esimerkki 28) ja esimerkiksi eri koulujen sijaisiin liittyvistä käytänteistä (esimerkki 29).

27) Olin ala-**asteella** luokanopettajan *sijaisena* ja tuntipalkaksi sain 9,5e!!!!!!!!!!!!

28) Itselläni kävi niin hyvä tuuri, että olin **talossa** 3kk *sijaisena*, ja sitten paikka vakinaistettiin.

29) Kuinka teidän **koulussa** toimitaan jos kka on opettajan *sijaisena* vaikka opettaja on **talossa**?

Jos sijaista tarvitaan, varsinainen opettaja on jostain syystä poissa. Tähän liittyy merkitysryhmä *poissaolon syy*. Taulukossa 10 nähdään *poissaolon syy* -merkitysryhmään kuuluvat kollokaatit. Tämä on viimeinen pääosin sisältösanoja sisältävä merkitysryhmä.

TAULUKKO 10. Merkitysryhmä *poissaolon syy*.

POISSAOLON SYY

VUOROTTELUVAPAA, ÄITIYSLOMA, SAIRASTUA, SAIRASLOMA, SAIRAS, LOMA, VAPAA

Poissaolon syy -merkitysryhmän kollokaatit liittyvät siis siihen, miksi varsinainen opettaja on poissa töistä (esimerkki 30 & 31). VUOROTTELUVAPAA-kollokaatti on aineiston 10. merkitsevin (ks. liite 1), joten tästä aiheesta on riittänyt keskustelua. Vuorotteluvapaalla tarkoitetaan vakituisessa palvelussuhteessa olevan opettajan jäämistä määräaikaiselle vapaalle (OAJ b, ei pvm). Vuorotteluvapaan sijaiseksi pitää palkata työtön työnhakija (OAJ c, ei pvm). Keskustelua on herättänyt se, kuka voi toimia vuorotteluvapaan sijaisena (esimerkki 32).

30) Olen tällä hetkellä töissä **äitiysloman** *sijaisena*.

31) Kun opettaja **sairastuu**, niin *sijaista* ei palkata.

32) Vastavalmistuneen saa palkata **vuorotteluvapaan** *sijaiseksi* ihan laillisesti tänä päivänä, ei tarvitse kikkailla.

Kaikki sisältösanoja pääasiassa sisältävät merkitysryhmät on nyt käsitelty. Seuraavaksi siirryn käsittelemään sellaisia merkitysryhmiä, jotka on koottu kieliopillisten sanojen funktion perusteella. Taulukosta 11 nähdään esimerkiksi merkitysryhmään *aika* liittyvät kollokaatit.

TAULUKKO 11. Merkitysryhmä *aika*.

AIKA
Tarkat ajanmääreet: VUOSI, TUNTI, VIIKKO, KUUKAUSI, PÄIVÄ, KK
Epätarkat ajanmääreet: ENSI, YLEENSÄ, USEIN, AINA, JOSKUS, SILLOIN, ENÄÄ, KERTA, TAAS, KUN, JUURI, JO, NYT, SITTEN, JÄLKEEN, ENNEN, VIELÄ, PITKÄ

Suurin *sijaisopettajiin* liittyvä merkitysryhmä on *aika*. Merkitysryhmän kollokaatit ovat adverbeja sekä muita aikaa ilmaisevia nomineja. Olen jakanut merkitysryhmän kollokaatit tarkkoihin ja epätarkkoihin ajanmääreisiin. Keskustelupalstalla on puhuttu paljon omista kokemuksista, joiden yhteydessä aikaan liittyvät sanat esiintyvät paljon (esimerkit 33 ja 34). Sijaisuuden kesto onkin usein keskeinen asia työtä pohtiessa, sillä sijaisuus ei ole ikinä pysyvä työtehtävä. Näin suuri määrä aikaa ilmaisevia kollokaatteja kertoo siitä, että sijaisen työ on epävarmaa ja usein monet työhön liittyvät asiat riippuvat työsuhteen kestosta.

33) Olen kolmikymppinen biologian-maantiedon ope ja roikkunut *sijaisena* **jo vuosia**.

34) Olin joitakin **vuosia sitten** *sijaisena* lukiossa.

Adjektiivi PITKÄ kuuluu tähän merkitysryhmään, sillä se esiintyy keskustelussa aikaa tai kestoja kuvaavana sanana. Erityisesti opettajien kesälomia kuvataan usein pitkiksi (esimerkki 35). Välillä keskustelu liittyy myös sijaisuuden keston; sijaisuus on voinut olla pitkä.

35) Lomat ovat ihanan **pitkät**, mutta jos on *sijaisena* ne eivät ole palkallisia.

Aika-merkitysryhmän lisäksi myös *määrä/intensiteetti*-merkitysryhmä on kooltaan iso (ks. taulukko 12). Merkitysryhmään kuuluu eniten erilaisia määrää tai intensiteettiä kuvaavia adverbeja. Kvanttoriadverbeja (PALJON, VÄHÄN) käytetään ilmaisemaan määrän suuruutta ja tavan intensiteettiä (ks. VISK § 657). Ryhmässä on myös sellaisia adverbeja, joilla kuvataan täyteen astetta tai likimääräisyyttä (ks. VISK § 659–662). Tällaisia ovat N (NOIN) ja IHAN. Intentiteettisanoja (ks. VISK § 664)

ovat TODELLA ja HYVIN. Lisäksi merkitysryhmässä on muutama numeraali (YKSI, KAKSI, PARI), adjektiivi (KOKO), pronomini (KAIKKI) sekä kvanttoripronomi (MONI, MUUTAMA).

TAULUKKO 12. Merkitysryhmä *määrä/intensiteetti*.

MÄÄRÄ/INTENSITEETTI
TOINEN, TODELLA, ERÄS, PALJON, AINAKIN, VÄHÄN, OSA, MONI, N, KAKSI, MUUTAMA, YKSI, PARI, KAIKKI, KOKO, ILMAN, VAIN, HYVIN, JOKIN, IHAN

Määrä/intensiteetti-merkitysryhmä on myös suhteellisen iso ja tämä liittyy samaan ilmiöön kuin *aika*-merkitysryhmän suuruus. Koska sijaiset eivät nimensä mukaisesti ole vakituisia työntekijöitä, on merkittävää kauanko sijaisuus kestää. Näitä kollokaatteja on käytetty myös paljon kokemuksista kerrottaessa: miten itse tekee asiat sijaisena tai miten joku sijainen on toiminut (esimerkki 36). Myös tämän merkitysryhmän yhteydessä on keskusteltu palkkaan liittyvistä asioista (esimerkki 37).

36) Sain aikanaan *sijaisena vähän* samanlaista kohtelua.

37) Tiedättekö kuinka **paljon** suurin piirtein *sijaisella* putoaa palkka, jos hän tekee yli neljä päivää töitä?

Rinnastaminen/vertailu-merkitysryhmä on puolestaan kooltaan pienempi kuin edelliset merkitysryhmät. Kaikki tähän merkitysryhmään kuuluvat kollokaatit ovat näkyvillä taulukossa 13. Nimensä mukaisesti tämän merkitysryhmän kollokaatit joko rinnastavat tai vertailevat joitakin asioita keskenään.

TAULUKKO 13. Merkitysryhmä *rinnastaminen/vertailu*.

RINNASTAMINEN/VERTAILU
MYÖS, SEKÄ, SAMA, JA, MUTTA, NIIN, VAI, TAI, VAAN, KUIN, EDES, VAIKKA, JNE

Rinnastaminen/vertailu-merkitysryhmään kuuluu paljon rinnastuskonjunktioita sekä adverbeja, jotka rinnastavat tai vertailevat asioita. Myös näiden kollokaattien yhteydessä keskustelu liittyy usein opettajien ja sijaisopettajien vertailuun (esimerkki 38) tai esimerkiksi omien sijaiskokemusten vertailuun ja kertomiseen (esimerkki 39 & 40).

38) Ei kukaan odota, että *sijainen* pystyy samaan **kuin** vakituinen ope.

39) Olin viime viikolla seitsemän tuntia matikan opettajan *sijaisena* **sekä** viisi tuntia äidinkielen opettajan sijaisena.

40) *Sijaisena* sain niskaani huutamista, mitätöintiä **sekä** sivuuttamista.

Kuten äsken esiteltyissä merkitysryhmissä, myös merkitysryhmässä *modaalisuus* kollokaatit ovat kieliopillisia sanoja. Tämäkään merkitysryhmä ei ole kooltaan niin iso kuin *aika* ja *määrä/intensiteetti* -merkitysryhmät. Kaikki *modaalisuus*-merkitysryhmän kollokaatit on esitetty taulukossa 14.

TAULUKKO 14. Merkitysryhmä *modaalisuus*.

MODAALISUUS
KYLLÄ, MAHDOLLINEN, KANNATTA, JOUTUA, VOIDA, PITÄÄ, EHKÄ, SIIS, HALUTA

Modaalisuudella tarkoitetaan semanttista aluetta, johon kuuluvilla kielenaineilla arvioidaan jonkin asian todenmukaisuutta ja toteutumismahdollisuuksia (VISK § 1551). *Modaalisuus*-merkitysryhmään kuuluu siis sellaisia kollokaatteja, jotka pyrkivät jotenkin arvioimaan esimerkiksi jonkin tapahtuman toteutumista. Tämä merkitysryhmä koostuu modaaliverbeistä sekä modaalisista adjektiiveista, adverbistä ja partikkeleista. Tämän merkitysryhmän kollokaattien yhteydessä keskustelu keskittyy aika pitkälti siihen, miten sijaisen pitäisi toimia (esimerkki 41) ja miten pääsee sijaiseksi (esimerkki 42).

41) **Kyllä** minä pyrin *sijaisena* pitämään tunnit ohjeiden mukaan, tai jos ohjeita ei ole niin kyselen oppilailta mitä ovat käsitelleet.

42) **Kannattaa** kysäistä olisiko *sijaiselle* hommia jossain koululla.

HALUTA-verbi on myös luettavissa modaalisuuteen, sillä sen avulla ilmaistaan puhujan tahtoa tai aikeita (VISK § 1551). Verbin yhteydessä on keskusteltu aineistossa muun muassa vakituisten halusta auttaa sijaisia sekä sijaisten halusta tehdä sijaisuuksia (esimerkki 43).

43) Jos on ja **haluat** auttaa *sijaista*, olisitko ystävällinen ja lähettäisit ne minulle?

Modaalisuus-merkitysryhmään kuuluu siis funktioltaan samantapaisia kieliopillisia sanoja. *Asioiden väliset suhteet* -merkitysryhmään kuuluu puolestaan kollokaatteja, joiden funktiot ovat keskenään hieman erilaisia (ks. taulukko 15). Monet kollokaateista luovat syy-seuraussuhteen, mutta osan tehtävänä on esimerkiksi viitata edelliseen lauseeseen.

TAULUKKO 15. Merkitysryhmä *asioiden väliset suhteet*.

ASIOIDEN VÄLISET SUHTEET

JOTEN, ELI, KOSKA, MUUTEN, JOS, MIKÄ, JOKA, ETTÄ
--

Asioiden väliset suhteet -merkitysryhmään kuuluu siis sellaisia kollokaatteja, joiden avulla ilmaistaan keskustelussa syy-seuraussuhdetta tai muuta asioiden välistä suhdetta. Suurin osa kollokaateista on konjunktioita (ks. VISK § 812), mutta ryhmään kuuluu myös adverbi MUUTEN sekä relatiivipronominit JOKA ja MIKÄ. Konjunktioilla voidaan keskustelussa osoittaa esimerkiksi syy-seuraussuhdetta (esimerkki 44). MUUTEN-adverbia on käytetty useissa hieman eri merkityksissä, joista yksi yleisimmistä käyttötavoista on tehdä jokin tarkennus tai lisäys keskusteluun (esimerkki 45). Relatiivipronomineja puolestaan käytetään viittaamaan edelliseen lauseeseen tai sanaan (esimerkki 46).

44) Ja älä unohda ammattioppilaitoksia, meillä on huutava pula *sijaisista*, **joten** sijaisuuksia on todella helppo saada.

45) Eikö **muuten** "ikälisät" vaikuta opettajan *sijaisenakin* tekemiin tunteihin?

46) Minua käytetään jatkuvasti *sijaisena*, **mikä** ei mielestäni ole oikein.

Viimeinen esiteltävä merkitysryhmä eroaa muista, sillä siihen kuuluu kaikki jäljelle jääneet kollokaatit, jotka eivät kuulu varsinaisiin merkityksen perusteella muodostettuihin merkitysryhmiin. Merkitysryhmän kollokaatit ovat siis merkitykseltään varsin sekalaisia (ks. taulukko 16). Niillä voi kuitenkin olla merkitystä diskurssiprosodioiden tai diskurssien kannalta, minkä takia otan ne huomioon analyysissa.

TAULUKKO 16. Merkitysryhmä *muut*.

MUUT

OIKEUS, KUITENKIN, ERI, TUO, KANSSA, SE, MIELI, TEHDÄ, MUKAAN, OMA, MIKÄÄN, TÄMÄ, EI
--

Muut-merkitysryhmään kuuluu sellaisia kollokaatteja, jotka eivät ole kuuluneet merkityksensä perusteella muihin merkitysryhmiin. Tähän merkitysryhmään kuuluu jonkin verran kieliopillisia sanoja, kuten pronomineja. Lisäksi merkitysryhmään kuuluu myös sanoja, joilla on selkeämpi semanttinen merkitys. Myös *muut*-ryhmän keskustelu on samankaltaista kuin muidenkin merkitysryhmien kollokaattien kohdalla. Keskustelussa on ollut puhetta erilaisista kokemuksista (esimerkki 47), vaikeuksista löytää sijaisia (esimerkki 48) sekä sijaisten ammattitaidosta (esimerkki 49).

47) Itse olen aikoinani päässyt *sijaiseksi eri* tavoin.

48) Vuorotteluvapaan *sijaisen* pitää lain **mukaan** olla työtön työnhakija.

49) Se tuntuu monesti paremmalta vaihtoehdolta, koska *sijaisen kanssa* tunnit eivät yleensä suju ihan normaalilla tavalla.

5.2 Diskurssiprosodiat

Diskurssiprosodioiden tarkoituksena on siis paljastaa keskustelupalstalla vallitsevia asenteita. Sijaisopettajiin liittyvässä aineistossa on paljon neutraaleja sanoja, jotka liittyvät esimerkiksi aikaan tai paikkaan. Aineistosta kuitenkin löytyi myös positiivisuutta ja negatiivisuutta, joten sijaisopettajiin liittyy sekä negatiivinen että positiivinen diskurssiprosodia. Tässä luvussa esittelen tarkemmin ilmauksia, jotka tuottavat negatiivista keskustelua sekä ilmauksia, jotka tuottavat positiivista keskustelua. Olen tarkastellut sekä kollokaattien semanttista merkitystä että niiden esiintymiskontekstia ja siinä esiintyviä asenteita. Asenteita tuottavat ilmaukset ja kollokaatit eivät liity pelkästään sijaisopettajiin vaan myös muihin sijaisopettajiin liittyviin ilmiöihin. Olen kuitenkin ottanut kaikki aineiston asenteita tuottavat ilmaukset huomioon, jotta ilmiöstä saisi mahdollisimman laajan kuvan. Kerron ensin negatiivisia asenteita tuottavista ilmauksista ja sen jälkeen siirryn positiivisiin ilmauksiin.

Asenteita tuottavat ilmaukset liittyvät suurilta osin yksittäisiin kollokaatteihin, mutta lisäksi on muutama merkitysryhmä, joiden kollokaatit selvästi ovat enemmän positiivisia tai negatiivisia. *Sijaispula* ja *poissaolon syy* -merkitysryhmien kollokaatit ovat selkeästi enemmän negatiivisia kuin positiivisia. *Sijaispula*-ryhmän kollokaattien yhteydessä keskustelu on selkeästi negatiivissävyistä, sillä kollokaatit liittyvät siihen, ettei sijaisia ole tarpeeksi. Keskustelu ei siis sinänsä liity sijaisopettajiin vaan ennemminkin sijaisopettajiin liittyvään ajankohtaiseen ilmiöön. Negatiivisia ilmauksia tuottavat ainakin kollokaatit PULA, VAIKEA, TARVE ja KUKAAN. PULA-kollokaatti merkitsee jo itsessään sitä, että jotakin ei ole tarpeeksi vaan siitä on pula (esimerkki 50). Myös kollokaattien VAIKEA, TARVE ja KUKAAN avulla on ilmaistu sitä, että sijaisia ei ole tarpeeksi (esimerkit 51, 52 & 53). *Sijaispula*-merkitysryhmän kollokaattien luoma negatiivisuus ei niinkään liity sijaisiin itsessään, vaan ennemminkin juuri sijaisten saamiseen.

50) **Pulahan** on viroista ja lyhytaikaisista *sijaisista* enimmäkseen, ja monihan ei ota sijaisia edes tarpeeseen.

51) Minulle on valitettu monelta koululta, että *sijaisia* on todella **vaikea** saada.

52) Nuori työväki aiheuttaa äitiysloman *sijaisten* (ja sijaisten sijaisten) **tarvetta** vuosikymmenten tauon jälkeen.

53) Ja taas soitetaan 50 *sijaisen* lista läpi eikä **kukaan** pääse tulemaan.

Poissaolon syy -merkitysryhmässä negatiivisia kollokaatteja ovat sairastamiseen liittyvät sanat: SAIRASTUA, SAIRAS ja SAIRASLOMA. Usein sijaisen tarve onkin seurausta siitä, että vakituinen opettaja on sairaana. Näiden ilmausten luoma negatiivisuus liittyy lähinnä siis vakituisen opettajan poissaoloon ja näin myös sijaisiin. Keskustelusta paljastuu, että vakituisen opettajan poissaolo ja sen takia sijaisen tuleminen opettajaksi on negatiivinen asia (esimerkki 54). Esimerkissä negatiivisuutta tuottaa myös se, että viestin kirjoittaja kertoo, ettei sijainen osannut hommaansa. Tämä implikoi siis sitä, että sijainen oli epäpätevä tai huono.

54) 5 kurssissa tapahtui notkahdus, koska opettajan **sairasloma** ja *sijainen* ei oikein osannut hommaansa.

Näiden kahden merkitysryhmän kollokaattien lisäksi negatiivisia asenteita tuottavat yksittäiset kollokaatit ENÄÄ, EPÄPÄTEVÄ, EI, HUONO, JOUTUA, EDES, MÄÄRÄAIKAINEN ja TYÖTÖN. Kollokaatit EPÄPÄTEVÄ ja HUONO kuuluvat *sijaisen ominaisuudet* -merkitysryhmään, joten ne luovat negatiivista kuvaa siitä, millaisia sijaiset ovat (esimerkki 55). MÄÄRÄAIKAINEN ja TYÖTÖN puolestaan kuuluvat *työsuhde*-merkitysryhmään. Nämä kollokaatit luovat negatiivisuutta sijaisten työsuhteen kestoon ja työ sopimuksiin liittyen (esimerkki 56).

55) Usein **huono** *sijainen* tarvitsee open työn pitkäksi aikaa --.

56) *Sijaisen* työ sopimus on aina **määräaikainen** ja loppuu kun vakituinen tulee takaisin omaan työhönsä.

Adverbi ENÄÄ kuvaa jonkin asian loppumista. Keskustelussa se luo negatiivista asennetta esimerkiksi sen ympärille, että sijaisia on aikaisemmin ollut helpompi saada ja nykyään sijaisia ei saa melkein ollenkaan. Lisäksi sitä on käytetty kuvaamaan esimerkiksi sijaiseksi pääsemisen vaatimuksia (esimerkki 57). Adverbia EDES on puolestaan käytetty keskustelussa kuvaamaan esimerkiksi sijaisen ammattitaitoa ja jonkinlaista puuttumattomuutta asioihin (esimerkki 58). Kielto sanalla EI luodaan taas kuvaa siitä, mitä sijaiset eivät osaa tai pysty tekemään (esimerkki 59). EI-kollokaattia on toki käytetty hyvin monissa merkityksissä ja se liittyy myös vahvasti siihen, että sijaisia ei saada palkattua.

57) *Sijaisopettajaksi* ei tarvitse **enää** olla edes ylioppilas.

58) Loppupelissä *sijainen* ei **edes** tunnista riehujia nimeltä.

59) Uutena ja *sijaisena* sitä **ei** aina tiedä koulun ”kulttuuria” eikä osaa ehkä käyttää keinojakaan.

JOUTUA-verbillä puolestaan luodaan kuvaa siitä, että sijaiseksi nimenomaan joudutaan eikä esimerkiksi päästä (esimerkki 60). Vaikka opettajansijaisuus on hyvää työkokemusta esimerkiksi opettajaopiskelijoille, kuitenkin sijaisuuksista puhutaan verkkokeskustelussa negatiiviseen sävyyn. Verbiä on myös käytetty esimerkiksi sellaisessa yhteydessä, millaisiin tilanteisiin sijaiset voivat joutua työssään.

60) Joskus voit **joutua** olemaan opettajan *sijaisena* esim. sairastapauksen takia.

Negatiivisen diskurssiprosodian lisäksi sijaisiin liittyy kuitenkin siis myös positiivista asennetta luovia ilmauksia. Positiivisia asenteita luovat kollokaatit eivät niinkään liity yhtä tiiviisti tiettyihin merkitysryhmiin, kuten negatiivisten kollokaattien kohdalla. Kollokaatit ovat lähinnä yksittäisiä ja kuuluvat eri merkitysryhmiin keskenään. Positiivista diskurssiprosodiaa luovia kollokaatteja ovat PÄTEVÄ, OSATA, HYVÄ, PÄÄSTÄ, HELPPO, PITKÄAIKAINEN ja VAKINAINEN. PITKÄAIKAINEN ja VAKITUINEN liittyvät työsuhteen keston. Niillä on luotu positiivista kuvaa esimerkiksi pitkäaikaisista sijaisista (esimerkki 61) tai siitä, että sijaisuuden kautta voi saada vakinaisen työpaikan. Kollokaatit itsessään ovat positiivisia, mutta niitä on käytetty myös vertailun ylläpitämisessä (esimerkki 62).

61) Yleensä **pitkäaikainen** *sijainen* on se pätevin.

62) Ymmärrän sinua, menin aikoinani paikkaan jossa eroteltiin *sijaiset* ja **vakinaiset** tarkkaan.

PÄÄSTÄ-verbillä on kuvattu keskustelussa työpaikan saamista, joka on aina tietenkin positiivinen asia (esimerkki 63). HELPPO-adjektiivilla on myös kuvailtu töihin pääsyn olevan helppoa (esimerkki 64). Nämä positiivisuutta luovat kollokaatit saattavat ensin vaikuttaa ristiriitaisilta aikaisempaan analyysiin verrattuna, mutta koska sijaisia on vaikea löytää, sijaisten näkökulmasta töiden saaminen saattaa tuntua myös helpolta.

63) Töihin **pääsin** suoraan, ensin *sijaiseksi*, syyskuusta -01 on minulla ollut vakituinen toimi.

64) se kuinka **helppoa** se on riippuu ihan paikkakunnasta ja siitä kuinka paljon siellä on halukkaita *sijaisia*.

PÄTEVÄ, OSATA ja HYVÄ ilmaisevat, että joku on ammattitaitoinen tai osaa tehdä jotakin. Keskustelussa on esimerkkejä, joissa näillä kollokaateilla puhutaan positiivisesti sijaisopettajista (esimerkki 65), mutta toisaalta niitä on käytetty myös suhteellisen paljon negatiivisessa merkityksessä (esimerkki 66).

65) **Hyvä** ja luotettava *sijainen* on todella arvokas ja tarpeellinen.

66) -- kun loistava opettajamme jäi äitiyslomalle, ja *sijainen ei osannut* a) englantia b) opettaa.

Negatiivinen diskurssiprosodia on laajemmalle ulottuva kuin positiivinen diskurssiprosodia. Prosodioita vertaillessani tein myös havainnon siitä, että asenteita tuottavat ilmaukset ovat toistensa vastakohtia (esimerkiksi HYVÄ/HUONO ja EPÄPÄTEVÄ/PÄTEVÄ). Negatiivisuus ja positiivisuus liittyvät siis selvästi samoihin asioihin. Osaltaan tämä on ainakin seurausta siitä, että usein keskustelussa on hyvin usein vertailtu sijaisia ja opettajia toisiinsa. Sijaisiin liittyy myös sellaisia kollokaatteja, joilla on oikeastaan kuvailtu poissaolevaa opettajaa eikä niinkään välttämättä sijaista.

Suuri osa sijaisopettajiin liittyvistä kollokaateista on kuitenkin neutraaleja. Tämä liittyy ainakin siihen, että kollokaattien sisällä oli paljon kieliopillisia sanoja (esimerkiksi määrään/intensiteettiin ja aikaan liittyvät kollokaatit). Kollokaattien neutraaliudesta voi myös päätellä sen, että sijaisopettajiin ei suhtauduta verkkokeskustelussa kovin positiivisesti mutta toisaalta ei myöskään kovin negatiivisesti. Kollokaattien neutraalius liittyy osaltaan varmasti myös keskustelun luonteeseen, sillä sijaisopettajiin liittyvä keskustelu on ollut pääosin omista kokemuksista ja sijaisiin liittyvistä käytänteistä kertomista.

5.3 Diskurssit

Edellisissä luvuissa tarkasteltujen kollokaattien, merkitysryhmien ja diskurssiprosodioiden avulla olen löytänyt aineistosta sijaisopettajiin liittyviä diskurssieja. Diskurssieissa yhdistyvät aikaisemmat huomioni aineistoon liittyen. Ne kuvaavat laajemmin sitä, millaista keskustelu sijaisopettajiin liittyen on ollut Suomi24-keskustelupalstalla. Merkitysryhmien ja diskurssiprosodioiden kautta hahmottui neljä diskurssia, joiden avulla on rakennettu keskustelussa tietynlaista kuvaa sijaisopettajista. Diskurssit ovat

1. *Jatkuva sijaispula huolenaiheena*
2. *Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu*
3. *Hankalat sijaiskokemukset*
4. *Sijaisten huono palkkausmalli*

Tässä luvussa pyrin avaamaan sitä, millaista keskustelua kuhunkin diskurssiin sisältyy sekä analysoimaan tarkemmin diskurssien ylläpitämää kuvaa sijaisopettajista.

5.3.1 Jatkuva sijaispula huolenaiheena

Jatkuva sijaispula huolenaiheena -diskurssi paljastuu aineistosta monesta eri paikasta ja on hyvin keskeinen osa sijaisiin liittyvää keskustelua. Luonnollisesti *sijaispula*-merkitysryhmän kollokaatit ovat osaltaan paljastaneet diskurssin olemassaolon, mutta melkeinpä jokaisen merkitysryhmän kohdalla keskustelu sivusi jossain kohtaa sijaispulaa. Aihe on ollut esillä mediassa (ks. Kosonen 2022; Rinnekangas 2023; Valtanen 2022), joten on luonnollista, että se aiheuttaa paljon keskustelua myös verkossa. Nimesin diskurssin *jatkuvaaksi sijaispulaksi*, sillä sijaispula on ollut keskustelun mukaan huolenaiheena koko Suomi24-aineiston ajalla. Diskurssin tiimoilta keskustelussa on pohdittu esimerkiksi sijaispulan syitä sekä sijaispulan ratkaisuja.

Keskustelussa on ilmaistu monta kertaa, että sijaispulaa on havaittu kouluissa. Keskustelussa se on saatettu ilmaista esimerkiksi eksistentiaalilauseen avulla (ks. VISK § 893). Esimerkissä 67 ilmaistaan, että sijaisista on kokonaisuudessaan kirjoittajan paikkakunnalla kova pula. Lauseessa sijaispula esitetään totuutena. Sijaispulasta on kerrottu myös toisilla tavoilla, joissa on sijaispulan toteamisen lisäksi muutakin sisältöä. Esimerkissä 68 on ilmaistu, että uusien sijaisten hankkiminen on ongelmallista. Lause implikoi, että aikaisemmin sijaisia on ehkä ollut paremmin saatavilla ja sijaispula on vasta ilmennyt ongelma.

67) Täällä meilläpäin on kova pula ihan tavallisista **opettajan sijaisista**.

68) Ongelmalliseksi osoittautui uusien *sijaisten* **hankkiminen**.

Sijaispulaan liittyvässä keskustelussa on nostettu esille myös joitakin syitä sille, miksi sijaispulaa on kouluissa niin paljon. Sijaisten huonosta kohtelusta on keskusteltu paljon juuri sijaispuladiskurssin yhteydessä. Keskustelijat selvästi näkevät huonon kohtelun olevan yksi syy sille, miksi sijaisia on niin vaikea saada. Esimerkin 69 virkkeessä kehoitetaan miettimään, miten sijaisia kohdellaan, koska sijaisista on niin paljon pulaa. Virkkeessä viitataan siis siihen, että sijaispula ei olisi välttämättä niin paha, jos sijaisia kohdeltaisiin paremmin. Esimerkissä on käytetty adjektiivia *huutava* alleviivaamaan sitä, että sijaisista todella on paljon pulaa. Esimerkissä 70 puolestaan todetaan myös, että sijaisia kohdellaan huonosti monessa paikassa. Myös tähän virkkeeseen sisältyy tausta-ajatus siitä, että sijaisia olisi helpompi saada, jos heitä kohdeltaisiin paremmin. Tausta-ajatus tulee ilmi lausahduksesta *ajatuksella että tuleehan niitä uusia*, joka implikoi, että sijaisia ajatellaan tulevan aina uusia huonon kohtelun jälkeen.

69) *Sijaisista* alkaa olla huutava **pula**, joten kannattaisi vägän miettiä, miten niitä sijaisia kohtelee.

70) *Sijaisia kohdellaan* monin paikoin huonosti, ajatuksella että tuleehan niitä uusia.

Lisäksi sijaispulan syihin liittyen keskustelussa on myös pohdittu taloutta ja sitä, mitä sijaisten palkkaaminen kouluun maksaa. Esimerkissä 71 on ilmaistu palkkauskulujen ainakin kaksinkertaistuvan, jos kouluun palkataan sijainen. Väite johtuu siitä, että vakituinen opettaja saa palkkaa myös, jos hän on esimerkiksi sairaslomalla. Täten palkka maksetaan yhden henkilön sijaan kahdelle. Kunnat ovatkin saattaneet säästää niin, että sairastuneen opettajan tilalle ei palkata sijaista esimerkiksi ennen kuin opettaja on ollut poissa yli kolme päivää (ks. Tikkanen, 2018).

71) Jos tarvitaan *sijainen*, kulu **ainakin** kaksinkertaistuu.

Keskustelussa on myös esitetty kokemuksia siitä, mitä silloin tehdään, kun sijaisia ei ole saatavilla. Ainakin avustajien käyttö sijaisena korostuu usein tällaisissa tilanteissa. *Koulunkäyntiavustaja* olikin aineistossa 20. merkittävin kollokaatti (ks. liite 1), joten jo tästä voi päätellä, että koulunkäyntiavustajia käytetään usein sijaisopettajina. Esimerkissä 72 keskustelija on ilmaissut, että avustajat saavat olla opettajan sijaisina. Verbillä *saada* on ilmaistu, että opettajana toimiminen on ainakin viestin kirjoittajalle mieluisa työtehtävä. Hän käyttää muotoa *me avustajat*, josta voi päätellä viestin kirjoittajan olevan myös itse avustaja. Esimerkki 73 liittyy joko siihen, että rehtori ei ole saanut sijaista tai hänellä ei ole ollut taloudellisista syistä lupaa palkata sijaista.

72) Toisinaan me **avustajat** saadaan olla opettajan *sijaisena*.

73) Näin ollen oppilaat olivat sitten olleet keskenään kun **rehtori** ei ollut hommannut *sijaista*.

Jatkuva sijaispula huolenaiheena -diskurssi kertoo siitä, että sijaispula nähdään merkittävänä ongelmana, johon pitää keksiä ratkaisuja. Diskurssin ilmeneminen verkkokeskustelussa ilmentää sitä, että keskustelijat ovat huolissaan siitä, ettei sijaisopettajia ole tarpeeksi saatavilla. Ylläpitämällä keskustelua sijaispulasta voidaan pyrkiä vaikuttamaan ja saamaan asialle huomiota. Lisäksi keskustelun avulla voidaan löytää ratkaisuja tilanteeseen.

5.3.2 Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu

Tämän diskurssin kohdalla sijaisia on vertailtu opettajiin, ja alun perin nimesinkin diskurssin vertailudiskurssiksi. *Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu* kuvaa kuitenkin paremmin vertailutilannetta keskustelussa, sillä sijaisia verrataan nimenomaan vakituisiin opettajiin. Vertailu tulee ilmi aineistossa monen merkitysryhmän kanssa, sillä vertailtavia näkökulmia on ollut useampia. Toki *rinnastaminen/vertailu* -merkitysryhmän kollokaatit ovat sellaisia, joiden avulla on

ollut helppo ilmaista vertailevaa asetelmaa. Sijaisopettajien työtehtävät, osaaminen, palkka ja työaika ovat ainakin sellaisia asioita, joita on verrattu vakituisten opettajien työhön. Viitteitä tähän diskurssiin löytyi myös sijaisopettajiin liittyvistä diskurssiprosodioista. Niiden yhteydessä sijaisista oli usein puhuttu negatiivisemmin, kun taas opettajiin suhtauduttiin vertailussa positiivisemmin.

Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu -diskurssin yhteydessä keskustelussa on tullut monta kertaa ilmi se, että opettaja ja sijainen eivät ole sama asia. Tällaisella keskustelulla ylläpidetään mielikuvaa, ettei opettaja ja sijainen voi olla toisiinsa rinnasteiset asiat. Koska sijaisella on lyhyempikestoinen työsopimus, hän ei voi olla yhtä pätevä kuin pidemmän työsopimuksen omaava henkilö. Kuten esimerkki 74 osoittaa, sijaisia ja opettajia vertaillaan usein eri pituisten työsopimusten vuoksi. Viestissä *valottaa*-verbiä on käytetty tarkoituksessa 'valaista, selvittää' (ks. KS, s. v. *valottaa*). Tämä luo viestiin sellaisen sävyn, että aikaisemmin keskustelussa joku on ollut ehkä epävarma siitä, mitä sijaisella tarkoitetaan.

74) Opettajan sijaisuus ei ole vakinainen **työ**, kuten jo nimike "*sijainen*" asiaa valottaa.

Diskurssiin liittyvässä keskustelussa on noussut esille se, miten sijaisella on paljon vähemmän työtehtäviä kuin vakituisella opettajalla. Keskustelussa on myös pohdittu sitä, mitkä työtehtävät kuuluvat sijaiselle ja mitkä vakituiselle opettajalle. Esimerkissä 75 kerrotaan, että sijainen *tulee "valmiiseen pöytään"*. Tällä idiomilla viitataan siihen, ettei sijaisen tarvitse valmistautua pidettäviin oppitunteihin vaan ne on jo valmiiksi suunniteltu. Täten sijainen *välttyy monelta opettajan työhön sisältyvältä työltä*. Viestin kirjoittaja on siis selkeästi sitä mieltä, ettei sijaisen työ ole niin raskasta kuin opettajan työ. Viestissä viitataan todennäköisesti samaan ilmiöön kuin esimerkissä 76, jossa kerrotaan sijaisen ja opettajan työn jakautumisesta. Esimerkin mukaan opettaja suunnittelee tunnit ja ohjeistaa sijaista ennen oppitunteja, kun taas sijaisen tarvitsee pelkästään pitää oppitunnit. OAJ (a, ei pvm) on antanut ohjeistuksia sijaisuuksiin liittyen ja ammattiliiton mukaan sijaiselle kuuluu myös tuntien suunnittelu. Käytännössä kuitenkin vakituisen opettajan on monissa tapauksissa helpompi antaa omat suunnitelmansa sijaiselle, jotta hänen on helppo jatkaa töihin paluun jälkeen opetusta.

75) **Usein** *sijainen* tulee "*valmiiseen pöytään*" ja välttyy monelta opettajan työhön sisältyvältä työltä.

76) Vastuu tunteista ehkä kyllä *sijaisella*, mutta **opettajan** tulee suunnitella tunnit ja ohjeistaa sijaista.

Diskurssiin liittyvässä keskustelussa on myös vertailtu omia kokemuksia siitä, millaista on olla sijaisopettajana ja toisaalta, miten se eroaa vakituisena opettajana työskentelystä. Omia kokemuksia on kerrottu paljon *sijaiskokemukset*-diskurssiin

liittyvässä keskustelussa, mutta kokemukset kertovat myös osittain *opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu* -diskurssista. Kokemuksissa, jotka olen liittänyt tähän diskurssiin, kerrotaan sijaisen työn erikoispiirteistä. Tämän vuoksi olen siis ajatellut niiden myös implikoivan sitä, että ne osoittavat sijaisen ja opettajan työn olevan keskenään erilaista. Esimerkissä 77 kuvataan sitä, ettei sijainen yleensä tiedä omia työpäiviään etukäteen. Pyyntö tulla töihin voi tulla sijaisten kohdalla usein aika myöhään. Täten sijaiset eivät voi suunnitella arkeaan niin pitkälle kuin vakituiset opettajat. Esimerkin kirjoittava kuvaa tietämättömyyden olevan *ahdistavaa*. Esimerkissä 78 puolestaan vertaillaan luokanopettajan työtä vakituksena ja sijaisena. Myös tässä esimerkissä sijaisen työhön liitetään tietämättömyys siitä, missä kouluissa eri viikkoina työskentelee. Toisaalta esimerkissä nostetaan esiin myös se aspekti, että sijainen ei tunne yleensä oppilaitaan. Oppilaantuntemus on tärkeä osa-alue opettajan työssä, sillä oppilaiden tunteminen auttaa opettajaa esimerkiksi valitsemaan sopivan tasoisia tehtäviä oppilailleen (ks. Mäntylä, Roiha & Kajander 2023). Myös viestissä kuvaillaan sijaisen työn olevan esimerkiksi näiden mainittujen asioiden vuoksi olevan *hyvin raskasta*.

77) On ahdistavaa olla *sijainen*, kun ei koskaan **tiedä** työpäiviään etukäteen.

78) Luokanopettajan työ on *sijaiselle hyvin* raskasta, kun ei tunne oppilaita ja on joka viikkoa eri koulussa.

Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu -diskurssilla ylläpidetään asetelmaa, että sijaiset ovat automaattisesti huonompia opettajia kuin vakituiset opettajat. Tähän monella olevaan ennakkokäsitykseen saattaa liittyä esimerkiksi omat kokemukset sijaisopettajista, sijaisten vaikea tehtävä tai esimerkiksi sijaisten nuori ikä. Tämän lisäksi diskurssin sisällä keskustelu on kuitenkin liittynyt myös muihin asioihin, joilla on tuotu esiin esimerkiksi sijaisopettajien työn vaativuutta. Diskurssi siis toisaalta ylläpitää jonkinlaista mielikuvaa vakituisten opettajien paremmuudesta, mutta toisaalta sen avulla on nostettu esiin sijaisopettajien työhön liittyviä epäkohtia.

5.3.3 Hankalat sijaiskokemukset

Hankalat sijaiskokemukset-diskurssiin linkittyy läheisesti *aika, määrä ja kokemuksesta kysyminen ja kertominen* merkitysryhmät. Diskurssin kautta on siis keskusteltu siitä, millaisia kokemuksia sijaisilla on ja toisaalta millaisia kokemuksia opiskelijoilla, muilla opettajilla ja opiskelijoiden vanhemmilla on sijaisiin liittyen. *Määrä ja kokemuksesta kysyminen* -merkitysryhmänkin kohdalla esiin tullut vinkkien kysyminen ja antaminen linkittyy tähän diskurssiin. Lisäksi keskustelu liittyy esimerkiksi työnhakuun ja sijaisten mahdollisuuksiin saada vakituinen työpaikka. Myös keskustelu siitä, miten sijaisia kohdellaan kouluissa, liittyy osaltaan tähän diskurssiin.

Ensinnäkin diskurssin yhteydessä on siis keskusteltu siitä, millaisia kokemuksia sijaisilla on sijaisuuksien tekemisestä. Sijaisuuksia tehneet henkilöt ovat muun muassa jakaneet keskustelupalstalla heille töissä tapahtuneita sattumuksia. Lisäksi keskustelun yhteydessä on usein kerrottu omista tavoista tehdä sijaisuuksia. Esimerkki 79 osoittaa, miten keskustelija on kertonut käyttäneensä pientä uhkailua toimiessaan sijaisena. Viestissä ITSE-kollokaattia on käytetty indefiniittipronominina korostamaan lauseen subjektia, joka sisältyy predikaattiin (ks. KS s. v. *itse*). Tämä korostaa siis keskustelijan omaa kokemusta siitä, miten hän on toiminut ollessaan sijaisopettajana.

79) Olen **itse** *sijaisena* käyttänyt pientä uhkailua.

Omien sijaiskokemusten lisäksi keskustelupalstalla on jaettu kokemuksia opiskelijoiden näkökulmasta. Tähän keskusteluun liittyy läheisesti *sijaisen ominaisuudet* -merkitysryhmä, johon kuuluu siis pääasiassa sijaisia kuvaavia adjektiiveja. Esimerkissä 80 keskustelija viittaa *se*-pronominilla johonkin tiettyyn sijaiseen, mikä osoittaa kyseessä olevan oma kokemus. Esimerkin *raaski reputtaa ketään* viittaa siihen, ettei sijainen viitsi olla päästämättä opiskelijoita kurssista läpi. Lisäksi keskustelussa näkyy myös muiden opettajien ääni. He ovat jakaneet esimerkiksi vinkkejä sijaisina toimiville sekä kertoneet omia kokemuksiaan siitä, millaista on toimia sijaisten kanssa. Esimerkissä 81 keskustelija on selkeästi vakituinen opettaja. Hän kertoo tsemppaavansa sijaisia hurjistakin tilanteista huolimatta. Samassa viestissä hän antaa myös sijaisille vinkin; *rela elämänasenne auttaa*. *Rela*-adjektiivilla tarkoitetaan rentoa (ks. KS s. v. *rela*). Molemmat esimerkeistä implikoivat, että sijaisuuksien tekemiseen liittyy paljon hankalia erityispiirteitä. Näistä esimerkeistä nousee ainakin uskallus tehdä asioita sekä stressi.

80) Se **uusi** *sijainen* ei raaski reputtaa ketään.

81) *Rela elämänasenne auttaa*, tsemppaan **yleensä** sijaisia, vaikka olisi ollut hurjempaakin menoa.

Hankalat sijaiskokemukset-diskurssin yhteydessä on myös keskusteltu työnhakuun liittyvistä aiheista. Työnhakuun ja rekrytointiin liittyvä keskustelu onkin läheisesti yhteydessä *rekrytointi/työnhaku* -merkitysryhmään. Tähän aihepiiriin liittyvä keskustelu liittyy toisaalta myös *sijaispula*-diskurssiin, sillä diskursseja ilmentävät keskustelut voidaan nähdä jonkinlaisena jatkumona. Sijaispula vaikuttaa sijaisten työnhaun prosessiin. Myös *työsuhde*-merkitysryhmän kollokaatteja on käytetty sellaisissa viesteissä, joissa on keskusteltu esimerkiksi työsopimuksen pituudesta. Esimerkissä 82 keskustelija kertoo omasta työnhakukokemuksestaan. Hänen kokemuksiansa mukaan sijaisuuksia on hankala saada, koska sijaisia ei valita niinkään pätevyyden vaan sopivuuden perusteella. Esimerkkiviestistä nousee katkera sävy;

viestin kirjoittaja ehkä kokee itse olevansa pätevämpi sijainen kuin ne, joita on palkattu töihin. Esimerkki 83 osoittaa, että esimerkiksi kollokaattia MÄÄRÄAIKAINEN on käytetty kerrottaessa omasta työkokemuksesta. Viestissä sijaisena toiminut henkilö kertoo, ettei ole saanut määräaikaisen työpaikan kautta vakinaista työpaikkaa.

82) Sijaisuuksiakaan ei enää saa, koska kotikaupungissani *sijaiset* **valitaan** sopivuuden eikä pätevyysperusteella.

83) puolitoista vuotta ollut **määräaikaisena** (ei kenenkään *sijaisena*) eikä vakinaistamisesta tietoa...

Diskurssi siis implikoi, että sijaisuudet ovat subjektiivisia kokemuksia. Sijaisuuksista kokemuksia kertyy sekä sijaisuuksien tekijöille että kaikille henkilöille, jotka seuraavat jollakin tavalla sijaisen toimintaa. Sijaiskokemukset koetaan jakamisen arvoisina ja ne ovat myös synnyttäneet paljon keskustelua aiheen ympärille. Se, miten sijaisuuksista ja sijaisista puhutaan, pohjautuukin enemmän ihmisten omiin kokemuksiin kuin faktoihin. Esimerkiksi se, pidetäänkö jotakin sijaista hyvänä vai huonona, voi perustua yksittäisen ihmisen kokemukseen ja päivän tunnetiloihin. Sijaisuuksien tekoon liittyy erityisiä piirteitä, joiden vuoksi sijaisen tehtävä ei ole helppo. Tässä diskurssissa ja kerrotuissa kokemuksissa näkyy, että esimerkiksi tietämättömyys, tottumattomuus ja stressi ovat asioita, jotka tekevät sijaiskokemuksista usein jollain tavalla hankalia.

5.3.4 Sijaisten huono palkkausmalli

Sijaisten huono palkkausmalli -diskurssi ilmenee selkeimmin *työsuhde*-merkitysryhmän alakategoriasta *palkka*. Alakategoriaan ei kuulu kovin monta kollokaattia, mutta toisaalta tämä diskurssi tulee ilmi monen muunkin merkitysryhmään liittyvän keskustelun avulla. Sijaisten palkasta on keskusteltu myös esimerkiksi *paikka*-merkitysryhmän sekä *määrä/intensiteetti*-merkitysryhmän yhteydessä. Toisaalta se tulee esiin myös esimerkiksi omista kokemuksista kerrottaessa. Palkkaa on kuvailtu keskustelussa joiltain osin myös hyväksi, mutta pääosin keskustelussa kuitenkin kerrottiin palkan ja varsinkin palkkausmallin olevan huono. Tämä liittyy suurelta osin kesäloman palkkaukseen.

Vaikka sijainen olisi toiminut työssään koko vuoden, hänelle ei usein kuulu kesäloman palkka kuten vakituiselle opettajalle. Kunta saattaa palkata opettajan vain opetuskuukausien ajaksi säästääkseen rahaa tai vakituinen viranhaltija saattaa palata vapaalta kesäkeskeytyksen ajaksi töihin (OAJ 2023b). Esimerkki 84 osoittaa, että keskustelijoiden kokemuksen mukaan sijaisopettajat eivät saa kesäajalta useinkaan palkkaa, vaikka olisivat tehneet koko lukuvuoden töitä. Sanonta *ei ole poikkeus vaan sääntö* tarkoittaa, että yleensä kukaan sijainen ei saa palkkaa kesältä. Esimerkki 85

liittyy keskusteluun, jossa on pohdittu, kuka saa kesäajan palkan, jos viranhaltija ei saa sitä. Keskustelija esittää viestissä retorisen kysymyksen, joka implikoi sitä, ettei kesäpalkkaa saa siinä tapauksessa kukaan. Viestissä jää avoimeksi, mihin kesäajan palkka menee tällaisessa tapauksessa. Viestin sävystä voi tehdä tulkinnan, ettei sen kirjoittaja pidä nykytilanteesta. Sävy muodostetaan retorisen kysymyksen ja esimerkiksi sanavalinnan *tosissasi* kautta.

84) *Sijainen*, joka jää kesäajalta ilman palkkaa, ei ole poikkeus vaan pikemminkin sääntö.

85) Et kai ihan tosissasi luule, että se kesäpalkka annettaisiin *sijaiselle*, jos viranhaltija ei sitä ota?

Nähdäkseni tällä diskurssilla pyritään saamaan jonkinlaista muutosta aikaan siihen, millainen palkkausmalli sijaisilla on. Suomi24-palstan keskustelijat ovat keskustelleet paljon kesäajan palkasta, sillä he haluaisivat myös pitkäaikaisten sijaisopettajien saavan kesäajalta palkkaa. OAJ on hakenut määräaikaisten opettajien kesätyöttömyyteen ratkaisuja ja saanutkin neuvoteltua parannuksia (OAJ, 2023b).

6 POHDINTA

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimukseni tuloksia sekä suhteutan niitä aikaisempaan tutkimukseen ja mediassa esillä olleisiin sijaisopettajiin liittyviin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Lisäksi aion pohtia tutkimuksen eettisyyttä sekä esittää jatkotutkimusideoita. Tutkimukseni tarkoituksena oli siis tarkastella, millaisia asenteita ja diskursseja sijaisopettajiin liitetään Suomi24-keskustelupalstalla. Aineistosta nousee esiin neljä diskurssia: *jatkuva sijaispula huolenaiheena*, *opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu*, *hankalat sijaiskokemukset* sekä *sijaisten huono palkkausmalli*. Sijaisiin kohdistuu diskurssiprosodia-analyysin ja diskurssien perusteella sekä negatiivisia ja positiivisia asenteita. Kun tarkastellaan diskursseja ja niiden nimiä, huomataan kuitenkin, että negatiiviset asenteet näyttäisivät olevan enemmän vallalla. Tämän perusteella voidaankin todeta, että verkkokeskustelussa sijaisopettajista ylläpidetään suhteellisen negatiivista kuvaa. Tämä on tärkeä huomio, sillä verkkokeskustelulla on todettu olevan suuri vaikutus ihmisten mielipiteisiin ja ajatuksiin (ks. Oikeusministeriö 2016, s. 130). Diskursseista *opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu* sekä *hankalat sijaiskokemukset* liittyvät suoraan siihen, mitä viestien kirjoittajat ajattelevat sijaisista. *Jatkuva sijaispula huolenaiheena* sekä *sijaisten huono palkkausmalli* puolestaan kertovat enemmän sijaisiin liittyvistä muista ilmiöistä ja siitä, että sijaisia toisaalta myös arvostetaan.

Opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu -diskurssi asettaa nimensä mukaisesti opettajat ja sijaiset vastakkain. Diskurssiin liittyy paljon sijaisten ammattitaidon ja pätevyyden vähättelyä, joten sen avulla ylläpidetään kuvaa siitä, ettei sijainen ole niin pätevä kuin vakituinen opettaja. Sijaisten ja opettajien vertailuun voi vaikuttaa moni asia; sijaisten nuori ikä ja se, että vakituinen opettaja tuntee opiskelijat ja koulun tavat yleensä paremmin. Sijaisopettaja voi kuitenkin olla myös valmistunut opettaja, jolloin hän on yhtä pätevä kuin vakituinenkin opettaja. Herrmanin & Rockoffin (2012, s. 24) tutkimuksessa on havaittu, että opettajan poissaololla on negatiivinen vaikutus

oppilaiden oppimistuloksiin. Nähdäkseni kuitenkin hyödyntämällä sijaisopettajia tätä vaikutuksen määrää pyritään pienentämään.

Sijaisista ylläpidetään jokseenkin negatiivista kuvaa myös *hankalat sijaiskokemukset* -diskurssin avulla. Diskurssi liittyy myös *opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu* -diskurssin kanssa, sillä sijaiskokemusten hankaluutta on pohdittu usein sijaisopettajan vaikean aseman kautta. Vakituinen opettaja esimerkiksi tietää omat työpäivänsä etukäteen, kun puolestaan sijaisuudet saattavat tulla hyvinkin lyhyellä varoitusajalla. *Hankalat sijaiskokemukset* -diskurssi paljastaa, että sijaisuuksista ylläpidetään negatiivista kuvaa omien kertomusten avulla. Myös Reupert ym. (2023) ovat saaneet tutkimuksessaan selville, että sijaisopettajien kokemukset ovat olleet pääosin huonoja. Myös tässä tutkimuksessa tulos on samansuuntainen, sillä monet verkossa keskustelleet ihmiset olivat itse toimineet sijaisopettajina.

Jatkuva sijaispula huolenaiheena -diskurssi kertoo siitä, että myös verkossa keskustelevat ihmiset ovat huolissaan siitä, ettei sijaisia ole aina helppo saada rekrytoitua kouluihin. Tämä diskurssi osoittaa, että mediassa esillä olleet yhteiskunnalliset aiheet (ks. luku 1) ovat herättäneet keskustelua verkossa. Diskurssi ei varsinaisesti paljasta, miten sijaisiin suhtaudutaan, mutta osaltaan kertoo siitä, että sijaisia pidetään kuitenkin tärkeänä osana koulumaailmaa. Koska viestien kirjoittajat ovat sijaispulasta huolissaan, he implikoivat sijaisilla olevan tärkeä tehtävä opetuksen ylläpitämisen kannalta. Tämä diskurssi siis eroaa aikaisemmin esitellyistä diskursseista, joissa sijaisopettajiin kohdistuu enemmänkin negatiivisia asenteita ja ennakkokäsityksiä. Myös *sijaisten huono palkkausmalli* -diskurssi kertoo siitä, että viestien kirjoittajat ovat olleet huolissaan sijaisten kesäpalkasta. Keskustelijoiden mielestä sijaisille kuuluisi myös kesäajan palkka. Tämän voi tulkita olevan siis arvostusta sijaisia kohtaan.

Miettisen (2020) maisterintutkielmassa on tarkasteltu opettajien representaatioita ja diskursseja Suomi24-keskustelupalstalla. Koska tutkimusasetelma on niin samankaltainen, on mielekästä vertailla tutkimuksissa tehtyjä havaintoja. Miettinen (2020, s. 76) on saanut tutkimuksessaan selville, että opettajiin suhtaudutaan keskustelupalstalla pääosin negatiivisesti. Toisaalta opettajia kuvailtiin myös välittäviksi, osaaviksi ja asioita tietäviksi (Miettinen 2020, s. 76). Tässä tutkimuksessa puolestaan sijaisopettajiin suhtauduttiin pääosin negatiivisesti ja opettajista puolestaan puhuttiin yleisesti positiivisemmin. Tämä on seurausta *opettajien ja sijaisten vastakkainasettelu* -diskurssin ylläpitämästä kuvasta. On merkille pantavaa, että sekä opettajiin ja sijaisiin on suhtauduttu samankaltaisessa tutkimuksessa negatiivisesti. Tuloksiin voi osaltaan vaikuttaa ainakin Suomi24-keskustelupalstan ja verkkokeskustelun erityispiirteet (ks. luku 4.2).

Tämä tutkimus antaa uutta tietoa siitä, miten sijaisopettajiin suhtaudutaan. Tulosten avulla voidaan nostaa esiin sitä, millaiset asenteet ovat vallalla sijaisiin

liittyen. Kiinnittämällä huomiota vallalla oleviin uskomuksiin ja muuttamalla niitä, sijaisuuksista voidaan tehdä kiinnostavampia työmahdollisuuksia. Tämä voisi osaltaan myös helpottaa sijaispulaa. Uskon, että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös esimerkiksi osana OAJ:n ja koulujen viestintää sekä opettajaopiskelijoiden koulutusta. Jos sijaisuuksista puhutaan ja viestitään positiivisemmin, saadaan työstä luotua myös positiivisempaa kuvaa potentiaalisille sijaisopettajille. Opettajaopiskelijoiden koulutuksessa voidaan keskustella sijaisuuksiin liittyvistä aspekteista, jolloin jännitys asiaa kohtaan voi helpottaa.

Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa tulee ottaa huomioon se, keitä verkossa keskustelevat ihmiset oikeastaan ovatkaan. Suomi24-aineistoa esitellessäni (ks. luku 4.2) kerroin Suomi24-palstan käyttäjistä ja siitä, millainen on keskustelupalstan keskiverto käyttäjä. Aineistoa analysoidessani tein kuitenkin mielenkiintoisen havainnon siitä, että aineistoni viestien kirjoittajat kirjoittivat kuitenkin usein omista kokemuksistaan. Tämä implikoi siis sitä, että iso osa aineistonani käytettävään keskusteluun osallistuneista on joko sijaisopettajia, vakituisia opettajia, opiskelijoita, rehtoreita tai muuta koulun henkilökuntaa. Täten sijaisopettajiin liittyvään keskusteluun Suomi24-palstan keskivertokäyttäjällä, kaupunkilaisella keski-ikäisellä lapsettomalla miehellä (ks. Harju 2018, s. 54), ei ole ollut niin paljon sanottavaa. Tämä varmasti vaikuttaa osaltaan siihen, millaisia diskursseja sijaisiin liitettiin aineistossani. Esimerkiksi *jatkuva sijaispula huolenaiheena* ja *sijaisten huono palkkausmalli* kertovat siitä, että opettajat ja sijaiset toivovat näihin ilmiöihin parannuksia. Toisaalta huomio kertonee myös sen, ettei sijaisopettajat herätä keskustelunaiheena niin paljon keskustelua muissa kuin niissä ihmisissä, joita asia koskettaa eniten.

Laadullista tutkimusta tehdessä on aina huomioitava se, ettei tutkimus ole ikinä täysin objektiivista. Korpusavusteista diskurssitutkimusta tehdessä tutkijan pitää tehdä sellaisia valintoja, jotka saattavat vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Valinnat liittyvät esimerkiksi siihen, minkä verran mitään kollokaatteja esitellään. (Baker & McEnery 2015, s. 8-9.) CADS:n etuna voidaan toisaalta pitää sitä, että osaksi määrällinen tutkimusmenetelmä ja suuri tekstiaineisto tekevät tutkimuksessa jossain määrin objektiivisempaa pelkästään laadulliseen tutkimukseen verrattuna (Baker 2006, s. 6-7). Oma intuitio on varmasti ohjannut jossain määrin esimerkiksi kollokaattien luokittelua merkitysryhmiin, merkitysryhmien muodostamista ja kaikkea diskurssiprosodioiden ja diskurssien analysointiin liittyvää. Kuitenkin myös tässä tutkimuksessa kollokaattilista on tehty tietokoneohjelman avulla, mihin oma subjektiivisuuteni ei ole päässyt vaikuttamaan. Tämä siis parantaa tutkimuksen reliabiliteettia.

Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessa on hyvä ottaa huomioon oma asemani suhteessa tutkimukseeni aiheeseen. Olen itsekin opintojeni aikana toiminut sijaisopettajana, joten alitajuntaisesti tämä rooli on voinut vaikuttaa tutkimuksen

tekoon ja tulkintoihin huolimatta siitä, että olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman objektiivinen. Toisaalta se, että olen itse toiminut sijaisena, on auttanut minua ymmärtämään aineistossa esiinnousseita ilmiöitä ja sijaisuuksiin liittyviä huolenaiheita. Näin ollen olen myös pystynyt analysoimaan niitä syvällisemmin kuin joku sellainen, joka ei ole perehtynyt esimerkiksi sijaiskäytänteisiin tai muihin sijaisiin liittyviin ilmiöihin.

Koska sijaisopettajista on tehty vain vähän tutkimusta, nähdäkseni jatkotutkimusta voisi tehdä monesta näkökulmasta. Sijaisopettajiin liitettyjä asenteita ja diskursseja voitaisiin tutkia esimerkiksi uutisteksteistä ja otsikoista tai kerätä laajempaa aineistoa sosiaalisesta mediasta. Valtamedialla ja isoilla lehtitaloilla on paljon valtaa yhteiskunnassa, joten osaltaan nekin saattavat ylläpitää jonkinlaisia asetelmia sijaisopettajiin liittyen. Laajemmasta sosiaalisen median aineistosta voitaisiin puolestaan saada kattavampi kuva siitä, millaisia asenteita kansalaisilla on sijaisopettajia kohtaan. Myös haastatteluaineisto voisi toimia hyvin jatkotutkimuksen teossa, sillä näin pääsisi vielä paremmin kiinni oppilaiden ja opettajien sijaiskokemuksiin.

LÄHTEET

- Anthony, L. (2020). *AntConc*. (Version 3.5.9.) [Computer Software]. Waseda University. <https://www.laurenceanthony.net/software/antconc/>
- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Baker, P. (2006). *Using corpora in discourse analysis*. Continuum.
- Baker, P. (2010). *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*. Edinburgh University Press.
- Baker, P. & McEnery, T. (2015) *Corpora and discourse studies: integrating discourse corpora*. Palgrave Macmillan.
- Barnbrook, G. (1996). *Language and Computers. Practical Introduction to the Computer Analysis of Language*. Edinburgh University Press.
- Biber, D., Conrad, S. & Reppen, R. (1998). *Corpus linguistics: investigating language structure and use*. Cambridge University Press.
- Borin, L., Forsberg, M. & Roxendahl, J. (2012). *Korp – the corpus infrastructure of Språkpanken*. Proceedings of LREC. ELRA.
- City Digital Group (2021). *Suomi24-korpus 2001–2020* [korpus]. Kielipankki. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2021101525>
- Daley, R., Jones, S., Sinclair, J. & Krishnamurthy, R. (2004). *English Collocation Studies: The OSTI Report*. Continuum.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Gee, J. P. (2011). *Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. Taylor & Francis Group.
- Granger, S. & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. Teoksessa S. Granger & F. Meunier (toim.), *An Interdisciplinary perspective* (s. 27–51). John Benjamins Publishing Company.
- Gries, S. (2008). Phraseology and linguistic theory: A brief survey. Teoksessa S. Granger & F. Meunier (toim.), *An Interdisciplinary perspective* (s. 3–27). John Benjamins Publishing Company.
- Harju, A. (2018). Suomi24-keskustelut kohtaamisten ja törmäysten tilana. *Media ja viestintä*, 41 (1), 51–74. <https://doi.org/10.23983/mv.69952>
- Herrman, M. A. & Rockoff, J. E. (2012). Worker Absence and Productivity: Evidence from Teaching. *Journal of Labor Economics*, 30 (4), 749–782. <https://doi.org/10.1086/666537>
- Hoey, M. (1991). *Patterns of lexis in text*. Oxford University Press.
- Hoey, M. (2008). *Lexical priming: A New Theory of Words and Language*. Routledge.
- Jantunen, J. (2001) “Tärkeä seikka” ja “keskeinen kysymys”: Mitä korpuslingvistinen analyysi paljastaa lähisyronyymeista? *Virittäjä*, 105 (2), 170-192. <https://journal.fi/virittaja/article/view/40082>
- Jantunen, J. (2004). *Synonymia ja käännessuomi. Korpusnäkökulma samanmerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännesskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuun yliopisto.

- Jantunen, J. (2009). "Minulla on aivan paljon rahaa" - Fraseologiset yksiköt suomen kielen opetuksessa. *Virittäjä*, 113 (3), 356–381.
<https://journal.fi/virittaja/article/view/4202>
- Jantunen, J. (2018). Korpusavusteinen diskurssintutkimus (CADS): analyysiesimerkki homouden ja heterouden digitaalisista diskursseista. *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*, 11 (1), 20–44.
<https://doi.org/10.30660/afinla.69259>.
- Kosonen, L. (2022). Ylen kysely rehtoreille: koulujen sijaispula pahempi kuin koskaan – "Päteviä sijaisia ei ole ollut viime vuosina, tänä vuonna ei edes epäpäteviä". Viitattu 13.9.2023. <https://yle.fi/a/3-12312037>.
- KS = Kielitoimiston sanakirja (2022). Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Päivitetty julkaisu. Päivitetty 10.11.2022. Viitattu 13.3.2024.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>.
- Lagus, K., Pantzar, M., Ruckenstein, M. & Ylisiurua, M. (2016). *Suomi24 – Muodonantaa aineistolle*. Helsingin yliopisto.
<http://hdl.handle.net/10138/163190>.
- Leech, G. (1990). *Semanticg. The Study of Meaning*. Penguin Books.
- Lehti, L., Luodonpää-Manni, M., Jantunen, J., Kyröläinen, A-K., Vesanto, A. & Laippala, V. (2020). Commenting poverty online: A corpus assisted discourse study of the Suomi24 forum. *SKY Journal of Linguistics*, 37, 7–47.
<http://hdl.handle.net/10138/327859>.
- Lehto, L. (2018). *Korpusavusteinen diskurssianalyysi japaninsuomalaisten kielipuheesta*. Oulun yliopisto.
- Maftoon, P. & Shakouri, N. (2012). The Concept of Power in Teacher Talk: A Critical Discourse Analysis. *World Applied Sciences Journal*, 19 (8), 1208–1215.
<https://doi.org/10.5829/idosi.wasj.2012.19.08.1894>.
- McEnery, T. & Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics: method, theory and practice*. Cambridge University Press.
- McEnery, T., Xiao, R. & Tono, Y. (2006). *Corpus-Based Language Studies: an advanced resource book*. Routledge.
- Meritähti, P. (2015). *Sijaisopettaja joutuu koville: "Asenne on, ettei sijainen osaa opettaa"*. Viitattu 9.3.2024. <https://yle.fi/a/3-7830652>.
- Männistö, V. (2022). *Opettajuuden diskurssit Helsingin Sanomissa*. [maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto].
- Mäntylä, K., Roiha, A. & Kajander, K. (2023). Moninaisten oppijoiden tukeminen vieraiden kielten opetuksessa eriyttämisen keinoin. Teoksessa A. Pitkänen-Huhta, K. Mård-Miettinen & T. Nikula (toim.), *Kielikoulutus mukana muutoksessa – Language education engaging in change* (s. 54–79). AFinLA.
<https://doi.org/10.30660/afinla.126767>
- Miettinen, H. (2020). *Opettajien representaatiot ja diskurssit Suomi24-keskustelupalstan kommentteissa*. [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].
- OAJ (2022). *Taloustutkimus selvitti: Opettajien ammatin arvoistus on korona-aikaan entisestään vahvistunut*. Viitattu 2.4.2024.
<https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2022/taloustutkimus->

- [selvitti-opettajien-ammatin-arvostus-on-korona-aikana-entisestaan-vahvistunut-tulevaisuuksia/](#).
- OAJ (2023a). *OAJ selvitti: Vain murto-osa opettajista kokee työtään arvostettavan*. Viitattu 2.4.2024. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2023/oaj-selvitti-ammatin-arvostusta-ja-autonomiaa/>.
- OAJ (2023b). *Määräaikaisten opettajien asemaan vihdoin merkittävä parannus*. Viitattu 2.4.2024. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2023/maaraaikaisten-asemaan-parannus/>.
- OAJ (a). *Työelämäopas: Sijaiselle*. Viitattu 14.11.2023. <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/sijaiselle/>.
- OAJ (b). *Vuorotteluvapaa*. Viitattu 22.2.2024. <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/muut-vapaat/vuorotteluvapaa/#milloin-voin-jaada-vuorotteluvapaalle>.
- OAJ (c). *Muut vapaat*. Viitattu 22.2.2024. <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/muut-vapaat/>.
- Oikeusministeriö (2016). *”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä” – Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Selvityksiä ja ohjeita 7/2016*. Oikeusministeriö.
- Pace-Sigge, M. & Patterson, K. (2017). Introduction. Teoksessa M. Pace-Sigge & K. Patterson (toim.), *Lexical Priming: Applications and Advances* (s. XI-XXIII). John Benjamins Publishing Company.
- Partington, A., Duguid, A. & Taylor, C. (2013). *Patterns and Meanings in Discourse: Theory and Practise in Corpus-Assisted Discourse Studies (CADS)*. John Benjamins Publishing Company.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pyhäjärvi, K. (2018). *Sijaisopettajat oppilaiden silmin: alakouluikäisten oppilaiden käsityksiä sijaisopettajista* [pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto].
- Reupert, A., Sullivan, A., Tippett, N., White, S., Woodcock, S., Chen, L. & Michele, S. (2023). An Exploration of the Experiences of Substitute Teachers: A Systemic Review. *Review of Education Research*, 0 (0). <https://doi.org/10.3102/00346543221149418>.
- Rinne kangas, M. (2023). *Kun opettaja sairastuu koulunkäynninohjaajasta voi tulla sijainen jopa viikoiksi – se vain siirtää ongelmaa, tietävät koulut ja OAJ*. Viitattu 13.9.2023. <https://yle.fi/a/74-20030019>.
- Sinclair, J. (1991). *Corpus, concordance, collocation*. Oxford University Press.
- Sinclair, J. (2008). Preface. Teoksessa S. Granger & F. Meunier (toim.), *An Interdisciplinary perspective* (s. XV–XIX). John Benjamins Publishing Company.
- Stubbs, M. (1995). Collocations and Cultural Connotations of Common Words. *Linguistics and Education*, 7, 379–390.
- Stubbs, M. (2002). *Words and phrases: corpus studies of lexical semantics*. Blackwell.
- Thomas, S. (2005). The construction of teacher identities in educational policy documents: A critical discourse analysis. *Melbourne Studies in Education*, 46 (2), 25–44. <https://doi.org/10.1080/17508480509556423>.

- Tikkanen, T. (2018). *Ministerin vastaus sen vahvistaa: Sijaisen palkkaamista ei saa kiertää*. Viitattu 13.3.2024. <https://www.opettaja.fi/ajassa/ministerin-vastaus-sen-vahvistaa-sijaisen-palkkaamista-ei-saa-kiertaa/>.
- Tuikka, M. (2021). *"Sijaisopettaja on aarre": onnistuneen sijaisopettajuuden merkityksiä alakouluyhteisössä*. [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].
- Valtanen, T. (2022). *Opettajapulasta kärsivässä Suomessa ei tiedetä edes pätevien opettajien määrää – ministeriö kiirehtii uutta rekisteriä*. Viitattu 2.4.2024. <https://yle.fi/a/74-20009642>.
- Van Dijk, T. (2001). Multidisciplinary CDA: Plea for Diversity. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis* (s. 95-120). SAGE Publications.
- Van Dijk, T. (2008). *Discourse and Power*. Palgrave Macmillan.
- VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto V., Heinonen, T. R. & Alho, I. (2004). *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. <http://scripta.kotus.fi/visk>. 5.2.2024.
- Wodak, R. (2001). What CDA is about – a summary of its history, important concepts and its developments. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.), *Methods of critical discourse analysis* (s. 1-13). SAGE Publications.

LIITTEET

LIITE 1: KOLLOKAATIT

Merkitsevimmät kollokaatit, niiden frekvenssit ja merkitsevyysluvut järjestettynä merkitsevyysluvun mukaan.

rank	freq	freq (l)	freq (r)	stat	collocate
1	125	84	41	4.04955	hankkia
2	58	30	28	3.98128	aste
3	156	109	47	3.97376	epäpätevä
4	70	40	30	3.89894	pula
5	81	54	27	3.89611	etsiä
6	73	59	14	3.85856	ensi
7	370	189	181	3.85498	palkata
8	50	16	34	3.84962	hakija
9	43	12	31	3.84502	kohdella
10	245	191	54	3.83183	vuorotteluvapaa
11	47	26	21	3.78892	löytää
12	58	39	19	3.78197	hommata
13	45	41	4	3.75533	pitkäaikainen
14	114	91	23	3.71107	äitiysloma
15	86	36	50	3.70454	vaikea
16	202	119	83	3.68465	toimia
17	110	55	55	3.68226	löytyä
18	229	100	129	3.64593	tarvita
19	51	26	25	3.61987	lukio
20	177	89	88	3.61108	määräaikainen
21	53	38	15	3.60610	päteä
22	51	35	16	3.57333	työskennellä
23	53	33	20	3.56171	koulunkäyntiavustaja
24	101	52	49	3.54771	valita
25	46	13	33	3.49486	tarve
26	416	203	213	3.49382	ottaa
27	163	112	51	3.49220	uusi
28	63	38	25	3.48042	sairastua
29	101	64	37	3.45958	pätevä
30	89	44	45	3.44703	käyttää
31	59	35	24	3.42098	nuori
32	377	143	234	3.41147	palkka
33	962	429	533	3.40762	saada

34	186	101	85	3.40612	päästä
35	46	23	23	3.40175	vakinainen
36	94	38	56	3.38838	opiskelija
37	88	41	47	3.38342	yleensä
38	83	33	50	3.37058	usein
39	71	25	46	3.36972	todella
40	71	30	41	3.36972	jne
41	80	42	38	3.36722	kuka
42	182	83	99	3.36361	aina
43	60	36	24	3.35881	tila
44	65	32	33	3.34596	joskus
45	83	59	24	3.33436	sairasloma
46	244	150	94	3.33319	myös
47	41	8	33	3.32885	oikeus
48	45	30	15	3.32564	pyytää
49	72	39	33	3.30664	vai
50	149	72	77	3.30294	siis
51	55	34	21	3.30199	kokemus
52	99	58	41	3.29809	avustaja
53	466	336	130	3.29736	opettaja
54	62	27	35	3.29322	kuulua
55	52	27	25	3.29322	eräs
56	137	78	59	3.28972	edes
57	110	65	45	3.26723	hakea
58	104	68	36	3.26574	kukaan
59	107	62	45	3.26210	paljon
60	114	61	53	3.25986	ala
61	65	34	31	3.25670	opettaa
62	354	197	157	3.23465	itse
63	87	44	43	3.23367	ainakin
64	1920	716	1204	3.22665	ei
65	49	22	27	3.22611	kaupunki
66	114	56	58	3.21922	työtön
67	43	26	17	3.21699	tapa
68	130	68	62	3.21405	joutua
69	464	182	282	3.20869	voida
70	4214	2093	2121	3.20406	olla
71	57	34	23	3.20328	vähän
72	92	51	41	3.20207	osa
73	45	21	24	3.20011	sekä
74	80	37	43	3.20011	ilman

75	42	26	16	3.18304	mahdollinen
76	110	66	44	3.17573	hyvä
77	122	68	54	3.17230	esim
78	73	55	18	3.16112	ope
79	100	48	52	3.15572	haluta
80	172	66	106	3.15470	sama
81	179	98	81	3.14768	sinä
82	270	103	167	3.14765	pitää
83	94	53	41	3.14737	silloin
84	86	44	42	3.14458	moni
85	42	20	22	3.14122	ymmärtää
86	403	235	168	3.14050	minä
87	61	33	28	3.13650	muuten
88	58	34	24	3.13625	enää
89	89	55	34	3.13475	kerta
90	40	18	22	3.13402	ehkä
91	549	295	254	3.13022	jos
92	195	111	84	3.12796	vuosi
93	186	91	95	3.12732	koulu
94	95	44	51	3.12611	hoitaa
95	182	93	89	3.12388	paikka
96	350	184	166	3.11994	aika
97	185	117	68	3.11955	työntekijä
98	40	16	24	3.11265	helppo
99	151	63	88	3.10536	kyllä
100	208	130	78	3.10289	joku
101	189	85	104	3.10058	vaikka
102	172	85	87	3.09500	vakituinen
103	85	58	27	3.08790	ettäei
104	63	31	32	3.08728	talo
105	53	35	18	3.08254	n
106	84	34	50	3.08068	kuitenkin
107	43	24	19	3.07563	huono
108	47	24	23	3.07522	laittaa
109	138	75	63	3.07382	tunti
110	44	13	31	3.07083	työsopimus
111	347	177	170	3.06905	tulla
112	74	17	57	3.06527	joten
113	162	73	89	3.06322	eli
114	394	198	196	3.06144	hän
115	64	31	33	3.05801	taas

116	154	98	56	3.05751	koska
117	86	50	36	3.05652	kesä
118	74	39	35	3.05421	esimies
119	350	155	195	3.05327	tai
120	49	29	20	3.04995	kuinka
121	167	102	65	3.04757	mennä
122	630	345	285	3.04168	kun
123	491	180	311	3.04133	joka
124	197	92	105	3.03671	vaan
125	78	47	31	3.03430	miten
126	41	31	10	3.02628	sairas
127	63	27	36	3.02257	juuri
128	53	22	31	3.02114	osata
129	184	101	83	3.01804	vain
130	104	39	65	3.01638	homma
131	55	31	24	3.01569	pomo
132	150	79	71	3.01425	jo
133	74	40	34	3.01082	kunta
134	1750	739	1011	3.00567	ja
135	155	75	80	2.99949	nyt
136	52	24	28	2.99366	kaksi
137	61	28	33	2.98874	hyvin
138	151	89	62	2.98731	toinen
139	62	25	37	2.98689	lähteä
140	214	125	89	2.98666	muu
141	65	31	34	2.98169	sellainen
142	99	44	55	2.97616	maksaa
143	402	187	215	2.97465	tämä
144	79	39	40	2.97251	viikko
145	56	25	31	2.97129	muutama
146	51	21	30	2.96565	rehtori
147	60	33	27	2.96490	koulutus
148	46	17	29	2.95880	kannattaa
149	41	17	24	2.95033	kysyä
150	43	19	24	2.94690	eri
151	56	35	21	2.93065	kuukausi
152	338	139	199	2.92812	mutta
153	60	34	26	2.92709	luokka
154	92	44	48	2.92601	yksi
155	110	46	64	2.92483	tuo
156	72	34	38	2.91883	henkilö

157	233	114	119	2.90002	sitten
158	67	32	35	2.89988	pitkä
159	391	163	228	2.89675	niin
160	157	89	68	2.89668	työnantaja
161	47	28	19	2.89361	tilanne
162	68	23	45	2.88883	kanssa
163	69	35	34	2.88868	tehtävä
164	133	68	65	2.87818	jokin
165	76	34	42	2.87818	antaa
166	153	76	77	2.87348	päivä
167	49	23	26	2.86354	pari
168	82	39	43	2.86070	virka
169	524	289	235	2.85226	työ
170	50	26	24	2.84962	kertoa
171	101	55	46	2.84291	työpaikka
172	180	103	77	2.84256	kuin
173	138	68	70	2.84205	kaikki
174	48	25	23	2.83379	siellä
175	1082	526	556	2.82839	se
176	42	20	22	2.82756	kk
177	98	34	64	2.82047	ihan
178	73	29	44	2.82008	koko
179	203	101	102	2.81560	mikä
180	733	488	245	2.80901	että
181	67	36	31	2.80472	mieli
182	351	135	216	2.80018	tehdä
183	97	41	56	2.79862	sanoa
184	49	20	29	2.77865	työsuhde
185	90	40	50	2.77758	loma
186	47	27	20	2.77456	mukaan
187	133	59	74	2.76354	oma
188	91	48	43	2.74935	jäää
189	54	26	28	2.72618	alkaa
190	133	71	62	2.70947	mikään
191	100	43	57	2.70826	tietää
192	52	28	24	2.69598	jälkeen
193	49	21	28	2.68554	ennen
194	85	41	44	2.68025	vielä
195	108	45	63	2.67888	asia
196	46	24	22	2.66028	vapaa
197	61	34	27	2.62901	käydä

198	45	20	25	2.52455	mä
199	41	18	23	2.52149	ihminen
200	81	40	41	2.43013	sijaisuus
201	41	19	22	2.23574	oppilas
202	1576	788	788	1.75498	sijainen